اسانه اسلامپوهنه

(د ژبړیو لپاره)

لیکوال:

شیخ محسن قرآیتي

ژباړه:

ډاکټر ذبیح الله اقبال

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوراند او لورین الله په نامه

ډالی:

د خپل نیکه

مرحوم الحاج استاد عظیم خان سپېڅلې اروا ته

چې پر ۱۳۹۶ ل په وچې ټاټوبي کې له عمرې ادا کولو روسته په حق ورسېد او په مکه معظمه کې خاورو وسپارل شو

اسانه اسلامپوهنه

(د ژنیو لپاره)

لیکوال:

شیخ محسن قرآیتي

ژباړه:

ډاکټر ذبیح الله اقبال

اسانه اسلام پو هنه (د ژنیو لپاره)

د کتاب ځانګړنې:

د کتاب نامه: اسانه اسلامپوهنه (د ژنیو لپاره)

لیکوال: شیخ محسن قرآیتي (د تفسیر نور مفسر)

ژباړن: ډاکټر ذبیح الله اقبال

ویبپاڼه:www.andyal.com

لړلیک

لومړۍ زده کړه: دین څه دی؟.. 9

د حق دین نښې:...10

دویمه زده کړه: له نعمتونو یې پنځګر پېژندل..............................15

درېیمه زده کړه: د الله ځواک او حکمت 18

څلورمه زده کړه: له الله سره اړیکه..20

پینځمه زده کړه: لمونځ، د الله مننه ده 25

شپږمه زده کړه: لمونځ..28

اوومه زده کړه: الهي عدل (نیاو) 30

اتمه زده کړه: ټولنیز نیاو 34

نهمه زده کړه: د بشر لارښودان..37

لسمه زده کړه: د رسول الله (ص) اخلاق....................................43

یوولسمه زده کړه: له رسول الله (ص) او کورنۍ یې سره مینه ...45

علي (ک)...49

بي بي فاطمة زهرا 51

دیارلسمه زده کړه: امام حسن او امام حسین (حسنین)...........53

څوارلسمه زده کړه: خپره شوې لورنه (امام مهدي) 57

د رسول الله په بعثت کې د الله لورنه 57

پینځلسمه زده کړه: اخروي نړۍ...60

شپاړسمه زده کړه: ثواب او عذاب 64
اوولسمه زده کړه: د پنځګر ويناوې (حمد سورت)..................... 66
د ګټنې او تاوان توپير... 75
نولسمه زده کړه: د پنځګر وينا (درې نعمتونه).......................... 79
يوويشتمه زده کړه: د پنځګر وينا (له سختيو به نه ډارېږو)....... 82
يوويشتمه زده: اسلامي اخلاق (دروغ) 84
د دروغو ډولونه:... 86
دوه ويشتمه زده کړه: اسلامي اخلاق (ژبه) 87
د نيکيو سرچينې... 87
د ژبې ځنې ښه آثار:... 88
د ګناهونو سرچينه:.. 88
درويشتمه زده کړه: اسلامي اخلاق (سلام اچول)........................ 90
څلرويشتمه زده کړه: اسلامي اخلاق (حجاب)........................... 95
پينځه ويشتمه زده کړه: اسلامي اخلاق (څو روغتيايي سپارښتنې)
99 ....
شپږويشتمه زده کړه: اسلامي اخلاق (روغتيايی احکام) 102
اووه ويشتمه زده کړه: اسلامي اخلاق (ادب)............................ 106
د بوډاګانو په نسبت ادب... 109
د موروپلار په نسبت ادب 109

د نامسلمانانو په نسبت ادب.. 109

اته ویشتمه زده کړه: د فراغت وختونه.................................... 111

د ژباړن خبرې

مخې ته پروت کتاب مو د اسلامي نړۍ د مشهور تفسیر؛ تفسیر نور د مفسر؛ شیخ محسن قرآیتي د کتابونو له لړۍ څخه یو کتاب دی، چې په فارسي ژبه، د ژبنیو لپاره په خورا خوږو او اسانو ادبیاتو لیکل شوی دی. چې دا کتاب مې ولوست؛ نو د هغې تشې له مخې، چې موږ یې په پښتو ژبه کې لرو، اړتیا مې وننګېرله، چې باید پښتو ته هم راواړل شي؛ ځکه هغوی چې د ښوونې او روزنې په چارو کې بوخت دي، ورجوته ده، چې د هر ټولګي د مضمون منځپانګه د د زده کړیالانو د وړتیا او عمر په پامنیوي اوډونېږي.

داچې الحمدالله ټولنه مو یوه اسلامي ټولنه ده؛ نو موږ باید د خپلې ټولنې د هر عمر انسانانو لپاره یې د دوی د عمر له ادبیاتو سره سم، د اسلامپوهنې

مطالب راوړاندې کړو؛ نو د همدې موخې لپاره مو د ((ژبنیو)) لپاره دا کتاب پښتو ته راواړه، چې پښتنو ژبنیو لپاره ګټور شي.

دا کتاب په PDF بڼه په خواله رسنیو کې خپرېږي او هر مسلمان ته پکار ده، چې تر خپلې وسې یې خپور کړي او که څوک یې چاپول هم غواړي؛ نو له اندیال وېبپاڼې یې راکوز او چاپولای شي.

په درنښت

رور مو؛

ډاکټر ذبیح الله اقبال

د ۱۳۹۸ لمریز کال/ د تلې میاشت

لومړۍ زده کړه: دین څه دی؟

دین د اند، ګروهې، لارې او کړلار په مانا دی؛ که لار په حقه وي، که په باطله. قرآن کریم بوتنمانځو ته وايي: (**لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ**[1]= ستاسې لپاره خپل دین او زما لپاره خپل دین.)

نو د هر چا لار، کړلار، دود او دستور يې دين دی؛ خو مهمه داده چې په حق لار او حق دين پسې ولاړ شو.

د حق دين نښې:

1 -حق دين، هغه دين دی، چې له عقل سره سمون وخوري.

بوتنمانځو له ډبرو او لرګيو بوتان تورل او نمانځل يې. قرآن ورته وايي: دا چار مو له عقل سره سمون نه خوري .

((**قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ**=[2] ايا هغه څه نمانځئ، چې پخپله مو تورلي دي ؟!)

شونې ده په دې کړه او ناسمه لار مو پلار نيکونه هم تللي وي؛ خو نبايد پرې ولاړ شو؛ لکه څنګه چې بوتنمانځو خپلو چارو ته د

---

1 . کافرون/ ۶ آيت
2 . صافات/۹۵

مخونې په پار ويل: ((**إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءنَا عَلَى أُمَّةٍ** [1]= په حقيقت کې خپل پلرونه مو پر يوه دين موندلي او بېشکه موږ يې لارويان يو))

2 -حق دين هغه دی، چې د پنځګر پالونکي له لوري وي؛ نه د نورو له لوري.

دې بېلګې ته پام وکړئ:

هر مشين او کومه مهمه وزله چې جوړه شي او بازار ته راشي؛ نو معمولا لارښود کتاب ورسره وي، چې له هغه دستګاه د ګټنې لار يې ښوولې وي.

انسان هم چې الله تعالی پنځولی ، لارښود کتاب لري، چې الله تعالی د آسماني کتاب په بڼه را استولی دی. د محصولاتو لارښود کتاب هغه ليکي، چې دا محصول/يېبره يې طراحي او جوړ کړی وي؛ نو زموږ ژوند ته هم بايد هغه الله کړلار راکړي، چې موږ يې پنځولي يو،له اړتياوو مو خبر دی او د ستونزهواري وس مو لري.

3 -حق دين هغه دی چې د انسان ټولو اړتياوو ته کړلار ولري؛ بدن او روح ته، دنيا و آخرت ته، وګړي او ټولنې ته.

4 -حق دين هغه دی، چې عمل کول پرې د ودې او غوراوي لامل ګرځي او وخت تېرېدنه يې ناچله نه کړي او احکام يې تل تازه او په زړه پورې وي.

ديني احکام؛ لکه د ايکي يو الله لمانځنه، له پاکو او سپېڅليو خلکو لاروي، د خلکو حق په پام کې نيول، ګټور خواړه، زده کړه او کار، د نورو درناوی او له بېوزليو سره مرسته کول. چې

---

[1] . زخرف/٢٣

یو له دې احکامو څنې هم د کوم ځانګړي وخت او ځای لپاره ځانګړي نه دي؛ بلکې تل په هر ځای او وخت کې ژوندي دي.

د تل ژوندی امام حسین (رض) وینا، چې و یې ویل: ((هیهات منا الذلة)) هېڅکله به ذلت ته غاړه کېنږدم؛ که څه پخپله او څوځات مې شهیدان شي. دا شعار په ټولو ځایونو او وختونو کې د ټولو انسانانو لپاره ښکلا لري او له چلنه نه غورځېږي.

هو! له الله تعالیه مننه، چې په لمانځه کې ده،

د لوږې څکل او د لوږو یاد، چې په روژه کې دی،

له مال، ځان او دینه دفاع، چې په جهاد کې ده،

د بېوزلیو لاسنیوی، چې په خمس او زکات کې دی،

نېکیو ته د خلکو رابلل، له چټلیو او ناوړه کړنو د نورو خلاصون ته هڅې، چې په ((امربالمعروف او نهی عن المنکر)) کې دي،

د پاکۍ سپارښتنه، چې په اودس، غسل کولو، د نوکانو په اخستو او سر اوڅېرې په پاکوالي کې ده،

ادب رعایتول، سلام اچول او بې بلنې یو ځای ته نه ورتګ، د موروپلار، خپلوانو او ښووندانو درناوی او پر ژمنه وفا، چې دیني کړلارې دي،

او په زرونو نورې دیني کړنلارې، هېڅکله نه ناچله کېږي او د لمر په څېر د دین په آسمان کې ځلېږي او ټولو ته مانیزه انرژي وربښي.

هغوی چې دیني کړلارې نه کاروي او له کوټلي دینه نه برخمنېږي؛ نو دوه لارې یې په مخ کې دي:

1 -یا دې په خپل اند او سلیقه عمل وکړي، چې نن یا سبا به پښېمانه شي.

2 -یا پر بشري قوانینو اډانه وکړي، چې د محدودو انسانانو له انده او یا د هغو کسانو له فکره راولاړ شوي، چې د خپلو ځاني غوښتونو او ظالمانو په لومو کې ښکېل دي.

نن د بشرحقوقو لپاره تر ټولو مهم ځای، ملګري ملتونه دي؛ خو ځینو هېوادونو؛ لکه آمریکا پکې د وټو حق لري؛ یعنې که د نړۍ د ټولو هېوادونو استازي یو هوډ ونیسي، امریکایان یې، په یوازې ځان ردولای شي. دا زموږ په پېر کې د بشري حقوقو څېره ده.

خو په قرآن کې لولو: ((قانون، د الله تعالی حق دی او ان پېغمبر حق نه لري، له ځانه یو ټکی پکې ورزیات کړي او که داسې وکړي؛ نو الله تعالی به یې د ژوند رګ پرې کړي.[1]))

هو! لکه څنګه چې یو رنځور د خپلې روغتیا لپاره د طبیب لارښوونو ته غاړه ږدي او لکه څنګه چې موږ خپل موټر د جوړولو لپاره مستري ته ور وړو؛ نو نېکمرغۍ ته د رسېدو لپاره باید الهي احکامو ته غاړه کېږدو.

هغه الله تعالی چې تر طبیب او مستري په زرونو ګرایه پوه او پر انسان لوراند او لورین دی؛ یوازې هغه خبر دی، چې انسان څرنګه یو موجود دی او کوم چار یې چې په ګټه دی، هغه یې فرض یا

---

[1] . حاقه: ۴۴-۴۶ آیتونه.

مستحب کړی دی او څه يې چې په ګټه نه دي، هغه يې حرام يا مکروه کړي دي.

پردې سربېره چې الله لاربښود کتاب را استولی، د بشر لاس يې د پيغمبرانو، سپين لمنو او عادلو امامانو په لاس کې ورکړی دی.

قرآن کريم هغه دين يو بشپړ دين ګڼي، چې پر ښو احکامو درلودو سربېره، د ټولنې مشري هغه ته ور وسپاري، چې بشپړ کمالات ولري. د مايده سورت په درېيم آيت کې لولو((**الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ** = نن مې ستاسې دين درېشپړ کړ)) نن مې دين درېشپړ کړ؛ او دا هماغه ورځ وه، چې رسول الله (ص) له خپل روستي حج نه په راستنېدو کې په ((خم غدير)) نومي ځای کې ودرېد او د خپل پالونکي په حکم يې د حضرت علي کرم الله وجهه لاس راپورته کړ او خلکو ته يې وويل: ((من کنت مولاه فهذا على مولاه[1])) د چاچې زه مولا يم، علي يې هم مولا دی.

1 .اصول کافي، لومړی ټوک، ۴۲۰ مخ.

دویمه زده کړه: له نعمتونو یې پنځګر پېژندنه

ځان ته ګورم او وینم، چې پخپله مې ځان نه دی جوړ کړی؛ نو یو پنځګر لرم.

زما پنځګر باید یو پوه وسمن وي، له ما سره مینه ولري، زما له ټولو اړتیاوو خبر وي او په پوره کولو یې وسمن وي.

هغه زما لوراند پنځګر څښتن دی.

هر نوزېږی، چې دې نړۍ ته راځي، لومړی څیز، چې اړتیا ورته لري، خواړه دي؛ خو هېڅوک هم نه پېژني او د یوه کار د کولو وس هم نه لري!

که ټول متخصصان سره راټول شي او وغواړي د دې نوزېږي د خوړو لپاره یوه لار وټاکي؛ نو څه به کوي؟ خواړه به یې څه وي؟ کوم توکي باید ولري او د تودوخې په کومه درجه کې دې وساتل شي؟ څوک یې چمتو کړي او څنګه دې نوزېږي ته ورکړل شي؟

د نوزېږي یوازې یو کار زده او هغه هم تی رول، نه څه ژوولی شي او نه پوکی ورکولای شي.

تر موره به څوک مهربانه او د مور تر شیدو به کوم خواړه غوره وي؟ نوځکه د نوزېږي خواړه د مور تر سترګو او څارنې لاندې دي، چې مور وکولای شي د خپل نوزېږي ساتنه وکړای شي او خواړه یې له مینې او محبت سره مل وي. خواړه هم تل چمتو وي او سړولو او ګرمولو ته اړتیا هم نه لري.

که دا دومره نعمتونه نه ول؛ نو څه به کېدل؟

که مور شیدې نه درلودای؛ که ماشوم د روولو پر ځای پوکی ورکول؛ که یې نشول کولای، په ژړا خپله لوږه څرګنده کړي؟ که د نوزېږي ټولې اړتیاوې د مور په شیدو کې نه وې او که د مور مینه لږه وای او د یوه داسې دروند مسوولیت منلو ته چمتو نه وه؛ نو بیا؟

کومه پوهه او ځواک دی، چې وکولای شي، په دې اړتیاوو یې سر خلاص شي او په دقیقه توګه ټولې پوره کړي؟

څښتنه! زه خو په خپلو اړتیاوو نه پوهېدم او نه مې موروپلار خبر ول، چې کوم خواړه راته په کار او ګټور دي.

تر زېږېدو له مخه دې د مور تی راته له شیدو او د مور زړه راته له مینې او د مور ژوند دې زما په پلار تامین کړ.

غوره خواړه دې راکړل، چې په خورا ساده لار خپلې اړتیاوې پوره کړم.

څښتنه! ددې پېرزوینو دې مننداوی یم.

مل مې شه، چې له دې ټولو نعمتونو دې په ښه توګه ګټنه وکړم، هېر دې نه کړم، له موروپلار سره مې نېکي وکړم او لکه څنګه چې ته راته ښه څښتن یې، زه دې هم ښه بنده ووسم.

نوزېږي ته د مور د شیدو د ارزښت په باب قرآن کریم وایي : ((**وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلاَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ**

الرَّضَاعَةَ وَعلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ [1]=او میندې خپلو اولادونو ته پوره دوه کاله تی ورکوي . (دا حکم) هغه چا ته دی، چې غواړي د تي رودنې موده پوره کړي .))

پیغمبراکرم (ص) وايي: ((کوشني ته غوره خواړه د مور شیدې دي.[2]))

ديني عالمان هم وايي: که د مور روژه کېدل، ماشوم ته يې شيدو ورکولو ته تاوان رسوي؛ نو روژه پر مور فرض نه ده؛ ځکه د کوشني تغذيه کول د رمضان مياشت تر فرض روژې مهمه ده.

---

1 . بقره/ ۲۳۳

2 . عیون اخبار الرضا، دویم ټوک، ۳۴ مخ.

دریمه زده کړه: د الله ځواک او حکمت

ټول مخلوقات، د الله د ځواک نښې دي. غر، بېدیا، سمندر، ځمکه، لمر، سپوږمۍ او په آسمان کې ستوري؛ خو په مخلوقاتو کې ځنې یې ځانګړې ځانګړنې لري؛ د بېلګې په توګه: الله تعالی چې انسان وپنځاوه، سترګې یې له څلېښینو اوبو ورجوړې کړې، غوږونه یې له کورپاندوکیو او ژبه یې له غوښې. کوم ځواک کولای شي له څلېښینو اوبو لیدځواک، هڼوکي ته اورېدځواک او غوښې ته ویناځواک ورکړي؟

د بشر جوړ کړي ډېری څیزونه، څه موده روسته له کاره غورځېږي؛ خو د انسان د بدن غړي تر ډېرې مودې کار کوي.

د تاریخ په اوږدو کې میلیاردونه بشر پنځېدلي؛ خو په دې دومره انسانانو کې له پیله تر اوسه، ان د دوو انسانانو د ګوتو د سرنو کرښې هم سره یو شان نه دي، حال داچې ډېر تکړه هنرمندان له څو هنري آثارو ډېر آثار نه لري!

انسان له خاورې یوازې خټه، خښته، کاشي، سرامیک او څه نور محدود توکي جوړولای شي، نور څه ترې نشي جوړولای؛ خو الله په یوه بڼ کې، له همدې خاورې، هم خوږه مېوه؛ لکه کجوره او توت او هم تروه مېوه؛ لکه لیمو او هم خوږه تروه مېوه؛ لکه انار او مالټه پنځوي.

په قرآن کریم کې لولو:

((او په ځمکه کې ځنګ په ځنګ پرتې ټوټې دي او (همداراز) د انګورو بڼونه، کښتونه او د کجورو ګډ بنستې او بېل بنستې ونې دي، چې په یوه ډول اوبو خړوبېږي! او حال داچې ځینو ته مو پر ځینو نورو د خوراک له پلوه غوراوی ورکړی، بېشکه په دې (چارو) کې هغو خلکو ته (ځرګند) دلایل دي، چې عقل کاروي.[1]))

هو! ځینې خلک مېوه یوازې نس ډکولو ته غواړي؛ خو هوښیاران ددې ټولو ښکلاوو او هېښتیاوو په لیدو سره د خپل ایمان اروا تازه کوي او د الله د ځواک نښې پکې ویني؛ ځکه له یوه ډول اوبو او خاورو یوازې د یوه ډول خوند تمه کولای شو؛ خو د الله ځواک داسې دی، چې ډول ډول خوندونه، رنګونه او بڼې ترې پنځوي.

الله حکیم دی؛ یعنې ټولې چارې یې پر ځای، سمې او موخه لري او یو بې موخې چار هم نه کوي، ان هغه چارې چې زموږ له انده ترخې او کړوونکې دي، هرومرو دلیل ورته شته دی. د بېلګې په توګه: که انسان درد او رنځ نه احساساوه؛ نو یوځلي به یې بدن له کاره غورځېده؛ خو درد په بدن کې د خطر او رنځ اخطار او نښه ده.

دردونه او رنځونه انسانان درملو جوړولو او علمي پرمختګونو ته هڅوي او د درد او رنځ تر سیوري لاندې انسان د خپلې روغتیا په قدر پوهېږي.

---

1 . وَفِي الأَرْضِ قِطَعٌ مُّتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاء وَاحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الأُكُلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (رعد/۴)

دردونه پر دردېدونکي انسان د خپلوانو احساسات او عواطف رانرموي، رنځونه د انسان د تکبر او غرور کچه راټيټوي او له الله سره د انسان اړيکه پياوړې کوي او روغ وګړي فکر او اند ته اړباسي، چې د خپلې روغتيا په ګټه او قدر پوه شي.

يو ځل بيا دې کرښو ته پام وکړئ!

د الله ټولې چارې په خپل ځای کې عالمانه دي، روغتيا او رنځ يې زموږ د ودې لپاره اينښي دي.

که روغتيا ((توليد)) ډېروي، رنځوري ((ترحم)) ډېروي.

که روغتيا د ودې لامل ده، رنځوري الله ته د ورنږدېدو لامل ده.

هو! الله ځواکمن ذات دی؛ خو د ځواک مانا دا نه ده، چې هر هغه څه وکړي، چې زموږ خوښه وي او يا يې ترې غواړو؛ بلکې الله خپل ځواک په هغه ځای کې کاروي، چې عالمانه او حکيمانه وي.

تاسې دا ځواک لرئ، چې خپل کميس څېرې کړئ؛ خو دا کار نه کوئ. الله يې ځواک لري، چې يو کس بې زده کړې، عالم کړي او د يوه بزګر له زحمت پرته، محصولات رامنځ ته کړي او بې درمل او ډاکټره، رنځور ته شفا ورکړي؛ خو دا کار نه کوي؛ ځکه چې حکيمانه چار نه دی؛ ځکه دا چار د اندونو، هڅو او اړيکو د ځوړ لاملېږي.

څلورمه زده کړه: له الله سره اړيکه

تر الله پېژندو روسته مو لومړۍ دنده، له الله سره اړیکه ده او دا چې د هغو نعمتونو په پار ورسره مینه ولرو، چې راکړي یې دي.

که څوک د عکاسۍ یوه کمره راډالۍ کړي؛ نو د ژوند تر پایه ورسره مینه کوو او نه یې هېروو. الله راته د عکاسۍ دوه پرمختللې کمرې راکړې دي. دوه ښکلې سترګې، چې ټول عمر پرې لرو، نرۍ او له هر اړخه عکاسي کوو. یوه سپکه، کوچنۍ، ظریفه، ښکلې او په مناسب او کلک ځای کې ایښوول شوې کمره. الله دا دوه کمرې په دوو چوغړندو کې ایښي، چې په مناسبه توګه وساتل شي او بانه او وریزې یې پرې جوړې کړي، چې د بهرنیو توکیو او اضافي رڼا د ورننووتو مخه ونیسي.

دې کمرو له هومره کوشنیتوب سره، موږ له نړۍ سره په اړیکه کې کړي یو او موږ کولای شو د نړۍ هېښتیا او ښکلاوې پرې ووینو.

دا کمرې زموږ او پوهانو ترمنځ، د هغوی د کتابونو د لوستو له لارې اړیکه جوړوي، له خطرو مو ساتي، د مطالعې له لارې مو پوهه ډېروي او په سترګو هر څه پېژندلی شو. هره ورځ په زرونو انځورونه اخلي؛ خو ستړتیا نه لري.

د ستر الله په هر نعمت کې چې فکر وکړو، له خپل پنځګر سره مو مینه ډېرېږي. دا مینه مو، له الله سره ړومبۍ اړیکه ده.

بله اړیکه، د لوراند الله مننه ده. که د یوې کمرې ډالۍ مننه غواړي؛ نو د سترګو په څېر ښکلې ډالۍ خو څو کرایه مننه غواړي.

د الله مننه په څه کې ده؟

د الله مننه په دې کې ده، چې سترګې پاکې وساتو. مخ په چټلیو اوبو و نه وینځو. په ډک نس مطالعه و نه کړو. که په یوه ځای کې بسیا رڼا نه وي او کوم کتاب چې توري یې واړه وي، مطالعه یې نه کړو، چې سترګې مو خرابې نشي. په سترګو ګناه و نه کړو او څوک و نه وېروو.

مورو پلار ته په مینه کتل عبادت دی. قرآن او کعبې ته کتل عبادت دی. دیني عالمانو او مشرانو ته کتل عبادت دی. د الله له نېکو بندګانو سره لیدل کتل عبادت دی او که مړه شوي دي، د قبرونو زیارت یې عبادت دی.

د (**الْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ** [1]) ویل ژبنۍ مننه ده؛ خو د مننو غوره ډول، لمونځ کول دي. قرآن کریم وایي: (**فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ .الَّذِي أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَآمَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ**[2]= نو (ددې ستر نعمت په شکرانه کې) باید ددې خونې (کعبې) پالونکی ولمانځي؛ هماغه (الله) چې له لوږې یې ماړه کړل او له وېرې او ناامنۍ یې (خوندي او ډاډمن کړل.))

لمونځ په ټولو آسماني ادیانو کې و.

رسول الله (ص) وویل: ((په هغه دین کې خیر نشته، چې لمونځ پکې نه وي.))

په رښتیا که لمونځ نه وي، نورې ښېګڼې چارسازې نه دي؛ لکه څنګه چې که ستنه نه وي؛ نو په تار ګنډل نه کېږي.

---

1 . حمد/ دویم آیت
2. قریش ۳-۴

که ټرافیک پولیس له یوه موټر چلوونکي د چلولو لایسنس وغواړي او هغه یې و نه لري؛ نو ټرافیک پولیس یې دروي او جریمه کوي یې، ان که د پوهنتون لسانس او یا کوم بل مهارت هم ولري.

راځئ! هره ورځ د څو شېبو لپاره له خپل پنځګر الله سره خبرې وکړو. رښتیا!

له هر چا سره خبرې کوو؛ خو له الله سره خبرې نه کوو؟

مور له الله سره مینه لرو او څوک چې له چا سره مینه لري، زړه یې ورسره خبرې کول غواړي.

داچې مور ټول انسان په منظمه توګه له الله سره خبرې وکړو؛ نو الله انسان ته لارښوونه کړې، چې ټول یوه لوري، مخ پر قبلې، له پاکو بدنونو او جامو سره، په روښانه زړه، په نړه نیت او په یوه ژبه لمونځ وکړو.

لکه څنګه چې د نړۍ د هر هېواد پیلوټ چې غواړي، د بل هېواد له هوایي ډګر سره اړیکه ټینګه کړي؛ نو په انګریزۍ ورسره خبرې کوي. مور هم باید خپل لمونځونه په عربۍ وکړو. هو! یوه ژبه، د الله لمانځو د یووالي نښه ده.

دا لمونځ به هغه مهال ډېر زمور د ودې او پرمختګ لامل شي، چې د جومات په څېر په یوه سپېڅلي ځای او په خپل وخت په جمعا ترسره شي؛ خو په دې شرط، چې د لمانځه ترڅنګ د بېوزلیو لاسنیوی هم وکړو او په لمونځونو کې مو دعاوې هم ورته وکړو.

هغه چې لمونځ کوي، ته وا خپل لاسونه یې د الله په لاسونو کې ایښي او په یوه کلکه رسۍ یې منګولې لګولې دي او هغه به پر هره ستونزه

لاسبرى شي، چې پر كلكه الهي رسۍ يې منګولې لګولي او خپل لاسونه يې د الهي ځواک په لاسونو کې ورکړي دي.

قرآن كريم وايي: (**وَاسْتَعِينُواْ بِالصَّبْرِ وَالصَّلاَةِ**[1]= او په صبر او لمانځه (له خدايه) مرسته وغواړئ)

چې رسول الله (ص) او امامان به له كومې ستونزې سره مخ شول؛ نو لمانځه ته يې پناه وروړه [يعنې سملاسي يې لمونځ كاوه] او له لمانځه او د الله له ذكره يې مرسته غوښته.

لمونځ دومره ارزښتمن دى، چې د عاشورا پر ورځ په كربلا كې، سره له دې چې امام حسين د دښمن تر غشيو او نېزو لاندې و؛ خو بيا يې هم لمونځ و نه ځنډاوه.

[1] . بقره/۴۵

پينځمه زده کړه: لمونځ، د الله مننه ده

په هر ځای کې ټول انسانان دا خوی لري که چا مينه ورسره وکړه؛ نو مننه ترې کوي، ان يو کوشنی ماشوم، چې خبرې هم نشي کولای، که ډالۍ ورکړو؛ نو په موسکا مو مننه کوي. ان که له کوم څاروي سره مينه وشي؛ نو د مينې څرګندونې لپاره يو عمل ترسره کوي.

موږ وينو، چې ټوله هستي – که جماد دی که نبات او که حيوان- د ورکړې پر وړاندې راکړه لري؛ خاورې ته دې چې دانه ورکړه، بوټي او ونې درکوي، که اوبه او سره دې ورکړه، مېوه، لرګي او د ونې سيوری درکوي. څاروي ته چې واښه ورکړې، شيدې درکوي، مرغانو ته چې دانه ورکړې، هګۍ درکوي او د دوی دا ورکړه يې طبيعي مننه شمېرل کېږي؛ نو ولې انسان له الله مننه نه کوي؟

چا راسره د الله هومره مينه کړې ده؟

چا راته تل ځلنده او وړيا لمر راکړی دی؟

الله رازده کړل، چې څنګه له اوبو، خاورې، بوټيو او څارويو ګټه وکړو. که ټول حيوانات وحشي ول او موږ نه شول کولای، چې ګټه ترې وکړو؛ نو څومره ستونزې به مو درلودای؟

الله دومره پر موږ لوراند او لورين دی، چې يوې نېکۍ ته مو لس ثوابونه راکوي؛ خو که بد چار راځنې وشو؛ نو يوازې د هماغه کار هومره حساب راسره کوي؛ نو آيا نه ښايي چې له داسې يوه مهربان او لوراند الله سره خبرې وکړو؟ هو! لکه څنګه چې الله د قرآن له

لارې له مورړ سره خبرې کړې دي، موږ هم باید په لمانځه خبرې ورسره وکړو.

البته ټول خبر یو چې الله مو منځ ته اړمن نه دی او دا مننه زموږ په خپله ګټه ده. د بېلګې په توګه: که وایو چې کور مو مخ په لمر جوړ کړئ، په دې مانا نه ده، چې لمر مو کور ته اړتیا لري؛ بلکې مخ په لمر خونه زموږ په خپله ګټه ده. که ټول خلک مخ په لمر او یا مخ په سیوري کور جوړي کړي؛ نو پر لمر هېڅ اغېز نه کوي؛ خو که مخ په لمر مو خونه جوړه کړه؛ نو د لمر له رڼا او تودوخې به برخمن شوو او که مخ په سیوري خونه جوړه کړو؛ نو د لمر له رڼا او تودوخې به بې برخې شوو.

لکه څنګه چې د زده کړیال درس ویل او د ښوونځ زده کړې ته یې پام او د پوهې زده کړه، له ښوونځ څخه مننه ده؛ خو ددې منې ګټه زده کړیال ته رسي، نه ښوونځ ته.

د الله لمانځل زموږ په خپله ګټه دي.

که یوه کوشنې، خپل لاس یو مشر ته ورکړ؛ نو ځان پیاوړی بولي او ځان د هر ډول خطر پر وړاندې د هغه ځواک له لامله خوندي بولي. لمونځ کوونکی، له الله سره په خبرو او د هغه په بندګی، ځان د هغه د پېرزو تر سیوري لاندې کوي؛ نو ځکه هېڅکله ځان یوازې او پردی نه بولي. دا حالت ان د الله د کور او جوماتونو لپاره هم دی. د بېلګې په توګه، هغوی چې جوماتیان دي، هېڅکله ځان یوازې نه مومي، ان که جومات یې له کوره په لرې سیمه کې وي، خلک جومات خپل ملاتړ او مل بولي. له هم جوماتیانو سره په آشنایی

ځان له یوازېتوبه راباسي. جوماتیان ملګرو موندلو ته په ده او هغه پسې نه ځي؛ ځکه په جومات کې له هغو ایمانوالو وګړیو سره ملګري کېږي، چې د الله د خوښۍ لپاره، ټول پاک او په اودس کې، یوه لوري ته، د یوه امام جماعت په ټاکلو سره، بې له کومو تشریفاتو او امتیازه، په رورولۍ، یو د بل ترڅنګ، په یوه ژبه، د ایکي یو الله عبادت کوي.

شپږمه زده کړه: لمونځ

داچې مسافر په بېدیاوو کې ورک نشي او روغ رمټ خپل مقصد ته ورسي، دولت ورته لارې او واټونه ټاکلي او په هغو واټونو او لارو کې لوحې او نښې لګوي، ټرافیک پولیس یې ګومارلي دي، چې د موټرو ځغاسته وڅاري. که دا چارې نه کېدې؛ نو مسافرو به لارو ورکوله او هر څوک به یوې خوا ته تلل او ټول به په زحمت کې وو.

الله هم که د پېغمبرانو او اسماني مشرانو له لارې، د بندګۍ او لمانځه لار یې د انسانانو د ودې او کمال لپاره نه وه ټاکلې؛ نو هر څوک به یوې خوا ته ورتله او الله به یې هغسې لمانځه، چې څنګه یې پخپله غوښتل.

داچې ټول خلک په یوه نېغه او سمه لار ولاړ شي؛ نو د لمانځه لار یې له یو لړ نښو او احکامو سره راښوولې ده؛

لومړی: حکم یې کړی، چې په اودس او پاکوالي او د زړه له کومې له الله تعالی سره خبرې وکړو.

دویم: الله د لمانځه فرضونه په ۲۰ ټکیو کې ایښي، چې زده کړه یې ټولو ته آسانه وي. دا ټکي هم مانا لري، هم قالب او هم شرنګ.

درېیم: حکم یې وکړ، چې ټول خلک دې یوه لوري ته لمونځ وکړي، چې زړونه او فکرونه خپاره واره نشي.

څلورم: حکم یې وکړ، چې ټول خلک په یوه ژبه له الله سره خبرې وکړي؛ لکه څنګه چې د نړۍ د هر ګوټ پېلوټان، له هوايي ډګرونو سره یوازې په انګرېزۍ ژبه اړیکه نیولی شي.

په لمانځه کې له پاکو جامو سره د کعبې پر لوري درېږو او په عربي ژبه له الله سره خبرې کوو.

د لمانځه لومړی تکی (الله اکبر) دی؛ یعني الله تر ټولو خورا ستر دی، تر اند او خیاله ستر دی، تر لیدنیو او اورېدنیو ستر. چاچې الله ستر ومونډ، هر څه ورکوشني شي. د فوټبال لوبې یو لوبغالی په پام کې ونیسئ، تر هغه چې په لوبغالي کې یو، د لوبغالي ځمکه راته خورا ستره ښکاري؛ خو که په الوتکه کې سپاره شوو او والوځو او له بره ور وګورو؛ نو لوبغالی به راکوشنی شي او څومره چې الوتکه پورته ځي، ځمکه راکوشنۍ شي. انسان کولای شي دومره پورته والوځي، چې ټوله ځمکه ورته د یوه نخود هومره شي. هو! څومره مو چې پر الله ایمان ډېر شي او څومره چې الله ستر مومو، د نړۍ ستر ځواکونه مو په نظر کې کوشني کېږي.

په دعاوو کې هم لولو: ((داچې الله د مسلمانانو په زړونو کې ستر دی، نور څېزونه یې په نظر کې کوشني دي.[1]))

یو دیني مشر وویل: ((د زمانې طاغوت زموږ هېڅ هم نشي کولای.)) ځکه هغه پر الله دومره ایمان درلود، چې طاغوت یې په سترګو کې بیخي کوشنی و.

---

[1] . بحارالانوار، ۶۴ ټوک، ۳۱۵ مخ.

اووه مه زده کړه: الهي عدل (نیاو)

حضرت مولا علي کرم الله وجهه وويل: ((هر څه په خپل ځای کې ایښوولو ته او په غوره بڼه د هر کار ترسره کولو ته عدل وايي.[1]))

البته مهمه ده، په دې پوه شو، چې عدل په هر ځای کې د مساوات په مانا نه دی. عادل ښوونکی هغه نه دی، چې ټولو زده کړیالانو ته یو رنګ نمرې ورکړي؛ بلکې هغه ښوونکی عادل دی، چې هر زده کړیال ته یې خپلې نمرې ورکړي.

عادل ډاکټر هغه نه دی، چې ټولو رنځورانو ته یوه رنګ نسخه ولیکي؛ بلکې هغه طبیب عادل دی، چې هر رنځور ته یې د رنځ له مخې درمل ورکړي.

الله، عادل حکیم دی؛ یعنې عدل یې د حکمت پر بنسټ دی.

د الله عدل؛ یعنې دا چې الله د یوه ژوي حق هم نه لتاړي، له دې خو به تېر شو، چې یوه ژوي هم له پيله پر الله یو حق هم نه درلود، چې ولتاړل شي. موږ خو مخکې نه وو او نه مو څه درلودل، چې راځنې واخستل شي او یا تېرى راباندې وشي.

لاړناوي ته یوې بېلګې ته پام وکړئ:

---

[1] . نهج البلاغه، ۴۳۷ حکمت.

د ((ادب)) په ټکي کې ((الف)) ولاړ، ((دال)) کوږ او ((ب)) پرته ده؛ نو که دې توریو عقل او شعور درلودای، پر لیکوال یې د نیوکې حق درلود؟ آیا ((الف)) حق درلود، چې پر لیکوال نیوکه وکړي، چې زه دې ولې پر پښو درولی یم او ((دال)) نیوکه وکړي، چې زما ملا دې کږه کړې او یا ((ب)) ووایي، چې زه د سملولې یم؟ نه ! هیڅکله نه! ځکه دا توري له مخکې نه وو او موږ یې پوروړي هم نه یو. هوښیار او د موخې خاوند لیکوال دا توري یو د بل ترڅنګ ایښي او ددې په پامنیوي چې هر توری یو غږ لري او له ګډونه یې د ((ادب)) ټکی جوړېږي.

په پنځونه کې هم یو جماد، یو نبات، یو ځاروی او یو یې انسان دی او څلور وانه ډلې یې په سلوګونو بېلګې، بڼې، رنګونه او ځانګړی اغېز لري. علیم او حکیم الله دا مخلوقات وپنځول او د یوې سترې موخې لپاره یې یو د بل ترڅنګ کېښول (لکه د ((ادب)) د ټکي په څېر) او دا چې یو یې هم له مخکې موجود نه و؛ نو یو یې هم د نیوکې حق نه لري.

بله بېلګه:

که یو ستره غالۍ په چاقو ټوټې ټوټې کړو؛ نو د غالۍ پر خاوند تېری شوی دی؛ ځکه دې غالۍ له ځانه ستروالی درلود؛ خو که یوه سړي له پیله یو کوشنی ټغر اوبدلی وي؛ نو په دې بڼه کې کوم تېری نه دی شوی؛ ځکه دې ټغر له مخکې کوم ستروالی نه درلود، چې ستروالی مو ترې اخستی وي. پردې سربېره، تېری خو به هغه مهال وي، چې له ستر او کوشني ټغر نه مو یو شان تمه وي؛ خو که له هر څه، په خپله اندازه تمه ولرو؛ نو په دې بڼه کې تېری نه دی شوی. د بېلګې په توګه: که یو کس ته زر افغانۍ او بل ته لس زره افغانۍ ورکړو

او ورته مو وویل چې بوره وپېره او دا دواړه په دې پیسو بوره وپېري. دلته د دواړو ثواب یو شان دی؛ ځکه دواړو یو شان پر خپله دنده عمل کړی دی. که یوه یې د بل په پرتله لږه بوره راوړې، لنډون یې نه دی کړی؛ ځکه پیسې یې لږې وې.

تردې بېلګو روسته پوهېږو، چې د الله د عدالت مانا دا نه ده، چې ټول انسانان د اورلګید او یا هم د صابون د قوطۍ په شان یو شان وي؛ بلکې همداچې الله بېلابېل څیزونه پنځولي او له هر یوه یې مناسبه تمه درلودلې، عادل دی.

څوک چې ډېر برخمن دی، پازوالي یې هم ډېره ده؛ لکه که په یوه موټر کې مو ډېر تېل واچول؛ نو له هغه موټره د ډېر واټن وهلو او ډېر بار وړو تمه هم کېږي.

الله ټول مخلوقات په یو لړ حکیمانه توپیرونو پنځولي او هر موجود ته یې، کمال ته د رسېدو لپاره مناسبه لار ټاکلې او خپل هر حکم ته یې ثواب یا عذاب ټاکلی او د یوه توکم او بل توکم او د یوه ټبر او بل ټبر او د یوه وګړي او بل وګړي ترمنځ یې هېڅ ډول تبعیض نه دی کړی.

هر انجینیر، د ودانۍ د لاندېنیو پوړونو سیخ او اوسپنه ډېره اچوي او دا تېری نه دی.

هر ښوونند د زده کړیالانو د مهارت او د پوښتنو د ځواب پر بنسټ نمرې ورکوي او دا تېری نه دی.

د موټر جوړولو په فابریکه کې نټ او بولټ کوشني خو ټايرونه ستر جوړېږي او له هر یوه یې یوه تمه کېږي؛ خو دلته یو کس هم د فابریکې څښتن ته ظالم نشي ویلی.

په هستۍ کې توپیرونه، د الله د ځواک نښې دي؛ لکه څنګه چې الله تعالی په قرآن کریم کې وايي: ((**وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ**[1]= او (د ځواک) له نښو یې د اسمانونو او ځمکې پنځون او ستاسې د ژبو او رنګونو (توپیر او) بېلابېلوالی دی.))

1 .روم/۲۲

اتمه زده کړه: ټولنیز نیاو/عدل

الله پخپله عادل دی اوموږ ته یې هم د نیاو (عدالت) او نېکیو حکم کړی دی، (**إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ** = په رښتینه کې الله د عدل او ښېګڼې کولو امر کوي.)[1]

که مورپلار د خپلو اولادونو ترمنځ په عدالت چلن و نه کړي، اولاد یې خوابدېږي؛ که موږ هم په عدالت چلن و نه کړو، الله تعالی او خلک به راځنې خوابدي شي.

موږ باید د هر چا حق رعایت کړو. که کوم ځوان په جومات کې ناست وي او له خپل ځایه پاڅول کېږي؛ نو څوک چې د هغه پر ځای لمونځ وکړي، لمونځ یې سم نه دی؛ ځکه د ځوان پر حق یې ظلم کړی او پر داسې ځای ولاړ دی، چې حق یې نه و.

پېغمبر اکرم (ص) اوبه وڅښلې، یو ځوان یې ترڅنګ ناست و، له آنحضرت (ص) نه یې وغوښتل، چې پاتې اوبه د تبرک او شفا لپاره ورکړي، تردې غوښتنې روسته، هغه مشران، چې د پېغمبر اکرم (ص) تر څنګ ناست وو، هغوی هم ورته غوښتنه وکړه؛ نو آنحضرت (ص) ورته وویل : ((داچې دې ځوان تر تاسې مخکې غوښتنه کړې وه؛ نو وار باید رعایت شي)) نو لومړی یې اوبه هغه ځوان ته ورکړې.

ژرنده که د پلار ده خو په وار ده. د وار رعایت کول، عدالت دی.

[1] . نحل /۹۰

مولا علي کرم الله وجهه یوه مورکۍ ولیده، چې دوه کوشنیان ورسره دي او یوازې درې کجورې لري، هر کوشني ته یې یوه کجوره ورکړه او درېیمه کجوره یې پر منځ نیمه کړه، چې د ماشومانو ترمنځ پر عدالت چلن وکړي، آنحضرت دغه مور ددې عدالتي چلن لپاره وستایله.

بې اجازې د نورو له ماله ګټنه یې پر حق تېری او ظلم دی.

خلک بې پته کول، پر هغوی تېری کول دي.

بل ته ناسمه نامه اخستل او نامه یې سپکول، وهل ډبول او ان وېرول تېری دی.

تر ټاکلې اندازې ډېر د دولتي توکیو لګول، پر ټولنه تېری او ظلم دی.

پر خلکو تېری، نه بښل کېدونې ګناه ده. ان که یو ځوان له یوې ونې بې اجازې مېوه وخوري، باید د ونې څښتن راضي کړي او نشي ویلای: داچې بالغ نه یم؛ نو غاړه مې نه بندېږي.

هغه چې بالغ شوی نه دی، لمونځ او روژه پرې فرض نه ده؛ خو د خلکو د مال، ځان او پت درناوی پرې واجب دی، ان پر ژنیو.

په ټولنه کې د عدالت رعایتول له کورنۍ پیلېږي او په ټولنه کې د عدالت رعایتولو په پار باید یو د بل حقوق په کور، ښوونځي، واټونو او کوڅو کې رعایت کړو.

هو! اسلام د حقوقو د رعایت په پار، نه اولاد ته اجازه ورکوي، چې د موروپلار د استراحت مزاحم شي او نه مورو‌پلار ته اجازه ورکوي، چې پر اولاد بې ځایه غوسه شي. نابالغتوب او ژنیتوب، د نورو د حقوقو د نه رعایتولو پلمه نشي کېدای.

ځرګنده شوه، چې ماشومان او ژړي باید تر ځوانۍ مخکې، له اسلامي اخلاقو سره آشنا شي.

څېمه زده کړه: د بشر لارښودان

الله په قرآن کريم کې وايي : هر امت ته يو پيغمبر دی. (**وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ**= او هر امت ته يو استازی دی)[1] الله هيڅکله خلک بې لارښود او آسماني مشره نه دي پرېښي. (**وِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ**=او هر قوم ته يو لارښود دی)[2]؛ يعنې په هر وخت او ځای کې بايد خلک ژوندی لارښود ولري، چې دا ژوندی لارښود يا پيغمبر دی يا يې ځايناستی. بايد سر مو خلاص وي، چې انبياء يوازې په يوه ځانګړي سيمه کې نه وو، چېرې چې امت و، يو لارښود هم ورته و. هغه الله چې پر خلکو لوراند او لورين دی، هيڅکله خلک بې لارښوده نه پرېږدي او هيڅکله ځمکه بې حجته نه پاتېږي.

که څه انسانان کله په اند، عقل او کله په پوهه او مطالعې او کله په مشوره او کله په احساس او وجدان او کله پخپله او د نورو په تجربه، کولای شي حق لار پيدا کړي؛ خو کله حق لارې پيدا کول دې اړتيا لري، چې له تېرو، اوسنيو او راتلونکيو انسانانو، همداراز د خپل ځان په باب پوهه ولري؛ خو دا پوهه يوازې د انسانانو له پنځګر څښتن سره ده او زموږ پوهه او تجربه نه ور رسي.

نو ځکه سره له دې چې انسانان له خپلې پوهې، عقل او تجربې ګټنه کوي، هر يو يې په خپل ژوند کې په سلونو ځل په خپلو کړنو پښېمانېږي. د انسان پښېماني ددې چار څرګندوی ده، چې د

---

1 . يونس/۴۷
2 .رعد/۷

انسان پوهه، عقل او تجربه نیمګړې ده. دا پښېماني له پخوا راهیسې وه، ده او وي به.

اوس چې مو د سر په سترګو د پرمختللیو او روسته پاتې هېوادونو د لوستو او نالوستو وګړیو تېروتنې او پښېمانی ولیدې؛ نو څرګندېږي، چې انسانان باید داسې لارښودان ولري، چې په کمالاتو کې تر نورو انسانانو غوره وي. په وجود کې یې تېروتنه، سرغړونه، پښېماني، ناپوهي، وېره او شک نه وي او په هر اړخیزه توګه خلک پرې ډاډمن وي او امین وګڼي وي.

الله ورته په کمالاتو، معجزاتو، د بیان په ځواک، پراخې سینې، صبر، پوهې او مړانې، پر نورو غوراوی ورکړی وي. خلک یې په لاسونو کې لاسونه ورکړي او د هغوی په لارښوونو خپل دنیا و آخرت ښېرازه کړي. دا لارښودان، اسماني پېغمبران دي.

یوازې پېغمبران نه پښېمانېږي؛ ځکه خبره یې د الله خبره ده او الله هېڅکله نه پښېمانېږي. پوهه یې د الله له پوهې ده او د الله پوهه راایساره نه ده او ناپایه ده.

انبیاء له خلکو څنې، له خلکو سره، په خلکو کې او د خلکو په څېر ژوند کوي.

په کوڅو او بازارونوکې ګرځېدل؛ (**وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ**= په بازارونو کې ګرځېدل)[1] او هر حکم چې یې کاوه، لومړی یې پر خپل ځان پلي کول. په خلکو کې ښتین او امین ول او د خلکو د هدایت لپاره یې زحمتونه ګالل.

---

1. فرقان/۲۰

خلک يې خپل روڼه ګڼل؛ (**إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ**= چې يې رور هود ورته وويل)[1] او چا ته يې اجازه نه ورکوله، چې په ستاينو يې غوړه مالي وکړي. ځانونه يې پخپل ورځني بشري ژوند کې، د ټولو خلکو په څېر ګڼل؛(**قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ**= ووايه : زه خو يوازې ستاسې په څېر يو بشر يم)[2]

ټولو انبياوو يوه موخه او دنده درلوده، چې الله لمانځنې ته د خلکو رابلل، د سرغړوونکيو او ظالمانو او د خرافاتو(کړنو او انګېرنو) له لاروی د خلکو ژغورل او د هغو دودونو له منځه وړل، چې له عقل سره سمون نه لري.(**وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ**= او په رښتيا مونږ هر امت ته يو استازی ورلېږلی (چې ووايي) "الله" ولمانځئ او له "طاغوت" نه ځان وژغورئ ؛)[3]

ټولو انبياوو خلکو ته د عبادت او لمونځ سپارښتنه کوله. قرآن کريم د حضرت ابراهيم (ع) له خولې وايي: (**رَّبَّنَا إِنِّي أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُواْ الصَّلاَةَ**= پالونکيه! ما په يوه بې اوبو او بې کښته ناو کې د خپل اولاد يوه برخه، ستا د قدرمن کور ترڅنګ مېشت کړه،چې لمونځ وکړي؛)[4]

الله حضرت موسی (ع) ته وايي : (**وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي**= و مې لمانځه او يادښت ته مې لمونځ کوه .)[5]

---

1 . شعراء/۱۲۴
2 .کهف/۱۱۰
3 . نحل/ ۳۶
4 . ابراهيم/۳۷
5 . طه/ ۱۴

حضرت عیسی (ع) وایي: (**وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ**= **الله د لمانځه سپارښتنه راته کړې**)[1]

نو د ټولو انبیاوو یوه ګډه کړلار دا وه، چې په لمانځه، خلک د الله عبادت ته راوبلي.

که الله انسانان بې پېغمبره سرایله پرېښي ول؛ نو هر انسان به د خپلې سلیقې او د پوهې د څومره والي له مخې، ځان ته یوه لار ټاکله او په دې لار کې به د ظالمانو دباوونو، هره ورځ وسوسو او خیالونو یوې لورې ته راکاږل. هره ورځ انسان پر یوه لار ځي او په سبا یې پښېمانه وي. نن له یوه سره ملګری شي او سبا ورسره وران وي. نن یوه ورځ غوره ګڼي او سبا یې یوه بله. الله هېڅکله انسان داسې پر خپل حال نه پرېږدي.

الله په قرآن کې وایي: (**وَمَا قَدَرُواْ اللّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُواْ مَا أَنزَلَ اللّهُ عَلَى بَشَرٍ مِّن شَيْءٍ**= او هغوی الله سم و نه پېژانده، چې و یې ویل : ((الله پر هېڅ بشر کوم څیز نازل کړی نه دی .)))[2]

آیا شونې ده، الله هغه انسان، پر خپل حال سرایله پرېږدي، چې د هستۍ غوره مخلوق دی او سپین لمنی لارښود ور وا نه ستوي؟ هېڅکله داسې نه ده.

الله په قرآن کریم کې وایي: (**إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَى**= په یقین، [د بندګانو] لارښوونه یوازې زموږ (پر غاړه) ده،)[3] لنډه داچې انسان د هستۍ تر ټولو غوره موجود دی؛ یعنې له جماداتو، نباتاتو او ځارویو غوره

---

1. مریم/۳۲
2. انعام/۹۱
3. لیل/۱۲

او هر څه یې ګټنې ته پنځول شوي دي. که الله په پیغمبرانو بشر ته لارښوونه و نه کړي، هر څه به توپې ولاړ شي. لکه که د یوه ښوونځي مدیر، چې ټولګي ته ښوونډ و نه ټاکي او زده کړیالان پر خپل حال پرېږدي؛ نو د ښوونې او روزنې وزارت ټوله بودجه به تویه ولاړه شي. نړۍ ښوونځی دی، چې انسانان یې زده کړیالان او انبیاء یې ښووندان دي؛ خو داسې ښووندان، چې پر هر څه پوهېږي، هېڅکله ګناه نه کوي، د الله غوره بندګي کوي، پر خلکو زړه سواند دي، پر ځان د بشر لارښوونې ته هر ډول کړ ښمني، له هېچا د هېڅ لاسبارې تمه هم نه لري؛ (**قُل لاَّ أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا**= ووایه : ((چې زه (ددې رسالت) څه اجر (او لاسباره) درځنې نه غواړم،)[1]

د الهي احکامو په پلي کولو کې مخکښ دي، په خپله بلنه کې څوک نه مجبوروي؛ بلکې په استدلال/سول او نرم خوی بلنه ورکوي.

پیغمبران هم خلک د اخروي نړۍ جنت او د دنیا نېکمرغۍ ته رابولي او هم خلکو ته د هغوی د سرغړونو په باب ګواښنګري کوي.

هغوی چې په انبیاوو پسې ورځي؛ نو پر نېغه، بې خطره، بې تېروتنې او هیله بښاندي لار به تللي وي؛ خو هغوی چې له پیغمبرانو خپله لار بېله کړې؛ نو هره ورځ یې بهرني ظالمان وسوسې، خیالونه او دننۍ هیلې، دودونه او تېریز او سیمه ایز تعصبات، هرې خوا ته راکاږي او دنیا و آخرت یې تباه کوي.

نو راځئ، هغسې چې الله پر پیغمبرانو سلام کوي، موږ ورته سلام وکړو:

---

[1] .انعام/۹۰

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ=په نړيوالو کې دې پر نوح سلام وي[1].

(**سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ** = پر ابراهيم سلام!)[2].

(**سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ**= سلام پر موسى او هارون!)[3].

(**سَلَامٌ عَلَى إِلْ يَاسِينَ** = سلام دې وي پر الياسين!)[4]

او په پای کې، د اسلام پر پېغمبر هم هغسې سلام کوو؛ لکه په لمانځه کې چې پرې کېږي:

((السلام عليک ايها النبی و رحمه الله وبرکاته)).

1 . صافات/۷۹
2 .صافات/۱۰۹
3 .صافات/۱۲۰
4 .صافات/۱۳۰

لسمه زده کړه: د رسول الله (ص) اخلاق

الله په قرآن کریم کې وايي : ((**وَ إِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ**[1]= او په رښتیا ته ستر خویونه لرې.))

مولا علي کرم الله وجهه وايي:

((ښه خوی هغه دی، چې که خپلو غوښتنو ته ورسېدې، راضي ووسې او که ور و نه رسېدې، غوسه نشې. ښه خوی هغه دی، چې له خلکو سره په چلن کې کینه و نه لرې او د هغوی په تریو تندي، ته هم خپل تندی تریو نه کړې او له همده سره بیا مړی ژوندی او تک راتګ هم ولرې، که څه هغه ستا په خېر نه وي او هغه وبښې، چې تېری یې دربانديې کړی وي.))

امام حسن وايي:

((ښه خوی د هر ښه کار پیلامه ده.))

امام صادق وايي:

((لکه څنګه چې د لمر تودوخه چتلۍ (میکروبونه) له منځه وړي، ښه خوی د انسان تېروتنې له منځه وړي.))

ښه خوی هغه دی، چې انسان یې تل او ټولو ته وکاروي. د بېلګې په توګه: ټولو ته سلام او درناوی وکړي.

---

1 . قلم/۴

نو هغه چې يوازې خپل ښووند ته سلام کوي او درناوی يې کوي؛ نو دې کار ته يې ښه خوی نه ويل کېږي.

رسول الله (ص) ان پر ماشومانو هم سلام کاوه. ماشومانو ته به يې خپله نامه اخسته. له عادي وګړيو سره يې مشوره کوله، دعا يې ورته کوله او د دوی لاسنيوی يې کاوه.

په يوه سفر کې د سفر ملګرو غوښتل، خواړه چمتو کړي او هر يوه يې يوه دنده پر غاړه واخسته. رسول الله (ص) وويل: زه خوړو چمتو کولو ته د اور بلولو خس راوړم. ملګرو يې وويل: موږ به دې پر ځای کار وکړو. آنحضرت (ص) و نه منله او و يې ويل: که غواړئ، چې خواړه درسره وخورم؛ نو زه هم بايد په دې چار کې ونډه ولرم.

زموږ ګران پيغمبر له بېوزليو سره يوه دسترخوان ته کېناسته، روغبړ يې ورسره کاوه، ان که چا به يوه کجوره هم ورکوله، منله به يې او تل موسکی و.

یوولسمه زده کړه: له رسول الله (ص) او کورنۍ یې سره مینه
انسان هغه ته ورلېوالېږي، چې مینه یې ترې لیدلې وي او څومره چې نېکۍ ډېرې او غوره وي، هومره مینه هم ورسره ډېرېږي.

اوس ګورو، چې چا راسره ډېره مینه او پېرزو کړې ده، چې سم یې وپېژنو او مینه ورسره وکړو او په لاروۍ یې ملاتړ شو.

تر الله روسته، چې پنځولي یې یو او د روغتیا، پوهې، اند، عقل او هوښیارۍ نعمتونه یې راکړي، له ځمکې، هوا، بوټیو او ځارویو د ګټنې اجازه یې راکړې، هېچا هم د رسول الله او د هغه د ځایناستیو هومره موږ ته چوپړ نه دی کړی.

د هغو پوهو او علومو په پار، چې د الله له لوري یې رازده کړي دي، پر موږ هم د ښوونې او هم د روزنې حق لري؛ ځکه په خویونو، صبر، مړانه او تقوا کې راته بېلګه دي او هم یې له راتلونکي خبر کړي یو.

که موروپلار راباندې د کور، کالي او ډوډۍ په پار حق لري؛ نو رسول الله (ص) او اهلبیت یې راباندې د ښیون، تقوا او اخلاقو په پار ډېر حق لري؛ ځکه د هستوګنې په ځای، اغوستن او خوړو کې انسان له حیواناتو سره یو شان دی؛ هغوی هم یو ډول د هستوګنځی، اغوستن او خواړه لري؛ خو انسان د ښیون، ودې او تقوا درلودو په پار پر حیواناتو غوراوی لري او دا غوراوی مو د اسماني مشرانو د لارښوونې له لامله دی.

هغوی چې له الهي مشرانو خپله لار بېله کړې، که څه په علم او صنعت کې پرمختللي وي؛ خو علم او صنعت یې د بشر د ژغورنې لامل شوی نه دی. نن لودیزه نړۍ په صنعت کې پرمختللې؛ خو په

دې صنعت پر نوره نړۍ بدمعاشي کوي؛ ځکه له تقوا او اخلاقو لرې شوي دي.

ټول امامان شهیدان شوي ، چې رازده کړي: ((تر روستۍ سلګۍ به ظلم او تېري ته غاړه کېنږدو))

ساده ژوند یې درلود، چې رازده کړي: ((له اسراف او تجملاتو ځان لرې وساتو))

د الله عبادت یې کاوه، چې ((د بندګۍ دود او لار رازده کړي.))

هغوی په خپل عمل، عدالت- نیاو او تقوا رازده کړه، چې انسان د نااهلو له بېلګه کولو وژغوري.

رسول الله (ص) وویل :

((زه او علي د ددې امت پلرونه یو.[1]))

که پلار مو د بدن په فکر کې دی، الهي مشران مو د بدن او روح په فکر کې دي.

په یوه حدیث کې راغلي دي :

((ښوونکی هم د انسان پلار دی.))

په قرآن کریم کې لولو:

((حضرت ابراهیم د خلکو پلار دی.[2]))

1 . بحارالانوار، ۱۶ ټوک، ۳۶۴ مخ.
2 .حج/۷۸

الله په الهي مشرانو، خلکو ته خپل نعمتونه رااستوي، موږ يې هم باید له زحمتونو خبر ووسو، ورسره مینه وکړو، زیارت ته يې ورشو او د احکامو لاروي يې وکړو؛ ځکه د دوی احکام د الله احکام دي او لاروي يې له الله لاروي ده او سرغړونه ترې، له الله سرغړونه ده.

دولسمه زده کړه: نبوي کورنۍ (اهلبيت)

لکه څنګه چې کتاب او ښوونکي دواړو ته اړتيا ده؛ قرآن او امام دواړو ته اړتيا ده.

رسول الله (ص) څو ځل ويلي دي : ((زه په تاسې کې دوه ګرانبيه څيزونه پرېږدم او ځم؛ يو يې قرآن (چې د ژوند قانون دی) او بل يې اهلبيت (چې ددې کتاب ښوونکي دي).))

بيا يې وويل: ((قرآن او اهلبيت مې له يو له بله بېل نه دي، دا دواړه يو د بل ترڅنګ تل ښيونوزلې دي.[1]))

په دې زده کړه کې له نبوي کورنۍ سره، چې الهي مشران دي، پېژندګلوی پيدا کوو.

لکه څنګه چې رسول الله (ص) او قرآن د الله تعالی له لوري دی؛ نو د قرآن ښوونکي هم بايد د الله تعالی له لوري وټاکل شي، چې ددوی ترمنځ بېلتون رانشي.

الهي مشر (امام) بايد د قرآن بېلګه وي. امام رضا وايي: ((زموږ د ټولو خبرو سرچينه قرآن دی.))

---

1 . وسايل،۲۷ ټوک، ۳۳ مخ.

علي (ک)

د نبوي کورنۍ د امامانو لومړی يې حضرت علي کرم الله وجهه دی، چې څو ځل د رسول الله له لوري خلکو ته وروپېژندل شوی او د ژوند په پای کې چې کله له حج څخه راستنېده؛ نو د الله په حکم يې په يوه پرتمينه غونډه کې، د ماسپښين تر لمانځه روسته، په خم غدير کې په يوه وينا کې ټولو ته وروپېژنده.

علي کرم الله وجهه د قرآن هينداره ده؛ که په قرآن کې د لمانځه او عبادت حکم شوی ؛ نو خورا غوره لمونځ او عبادت به هغه کوه، هغه په لمانځه نه ستړی کېده؛ لکه څنګه چې کب په لامبو نه ستړی کېږي.

که قرآن پلارمړيو ته د درناوي حکم کوي، آنحضرت د پلارمړيوپلار و او پخپله يې خواره ور وړل.

که قرآن د علم سپارښتنه کوي؛ نو د آنحضرت پوهه دومره وه، چې پخپله يې ويل: ((څه چې پوښتئ، ځواب يې لرم[1].))

که قرآن د کار و کوښښ سپارښتنه کوي، هغه د کجورو بڼونه جوړ کړل.

که قرآن د مړانې سپارښتنه کوي؛ نو حضرت علي له ستروکفارو سره په جګړه کې داسې توره وهلې، چې توره وهل يې د ټولو عبادت کوونکيو تر عبادته غوره ګڼل شوې ده.[2]

---

[1] . ژباړن: د پښتو غزل بابا؛ اميرحمزه خان شينواری وايي: ((ښار يې دی احمد علي دی باب د علم لمر محمد دی، علي مهتاب د علم))

[2] . بحارالانوار،۳۹ ټوک، ۲ مخ.

حضرت علي په کورني ژوند، اولاد روزنه او د مظلومانو په لاسنیوي کې تر رسول الله (ص) روسته ساری نه درلود.

همداچې رسول الله (ص) امامت ته وټاکه، خلکو مبارکي ورکړه او په ځانګړیو مراسمو یې ورسره د وفادارۍ ژمنه وکړه. نه یوازې په ژوند کې؛ بلکې ان په شهادت یې ټولې ښېګڼې ځان ته ځانګړې کړې وې؛ د بېلګې په توګه: په خورا غوره ورځو (رمضان میاشت)، په خورا غوره شپو (د قدر شپې)، په خورا غوره ځای (د جومات محراب) په خورا غوره عبادت (لمونځ)، په خورا غوره حالت (سجده) کې یې په شهادت ځان الله ته وروسپاره.

بي بي فاطمة زهرا

حضرت علي كرم الله وجهه داسې ځانګړنې لري، چې بل يو څوک يې هم نه لري؛ لکه: د فاطمه الزهرا په څېر كورودانې لري، چې د فاطمه الزهرا مقام ته يوه ښځه هم نه ور رسي؛ نو مناسبه به وي، چې د حضرت فاطمه د مقام په باب يو څه ووايو:

كومه ناوې په خپله ورا كې د خپل واده جامې ببوزلې ته ورډالۍ كوي او وايي : ((**لَن تَنَالُواْ الْبِرَّ حَتَّى تُنفِقُواْ مِمَّا تُحِبُّونَ** [1]= له سره به د نېكۍ (حقيقت) ته و نه رسئ؛ چې درته ګران څيزونه مو (د خداى په لار كې) لګولي نه وي)).

حضرت فاطمې داسې د خپل پلار پالنه كوله، ته وا مور يې ده، نه لور يې. چې كفارو به يې د پلار سپكاوى وكړ او خپه به يې كړ؛ نو د يوې مهرباني مور په څېر به يې خپل پلار دلاسه كاوه، چې رسول الله(ص) ورته ويل ((فداها ابوها[2])) يعنې ((پلار دې له دې اولاده ځار شي.))

حضرت فاطمه دومره زړه سواندې وه، چې زوى يې امام حسن وايي: مور به مې ټوله شپه نورو ته دعاوې كولې. ورته مې وويل: مورې! ولې ځان ته دعا نه كوې؟ و يې ويل: ((الجار ثم لدار[3])) لومړى ګاونډى بيا د كور خلک؛ يعنې لومړى نور او بيا ځان.[4]

---

1 . آل عمران/ ۹۲ آيت.

2 . بحارالانوار، ۴۳ ټوک، ۸۶ مخ.

3 .وسايل/ اووم ټوک، ۱۱۲ مخ.

4 . ژباړن: دا خبره زموږ د خلكو د هغه ناسمې خبرې اپوټه ده، چې وايي: ((اول ځان دې بيا جهان دى)).

حضرت فاطمه هغه څوک ده، چې زوی یې امام حسین په کربلا کې وویل : زه زور ته غاړه نه ږدم؛ ځکه د فاطمه الزهرا زوی یم.

داسې لور یې روزلې وه، چې په وینا وو یې د امویانو د پاچاهۍ ستې یې ولړزولې.

حضرت فاطمه مېرمنو ته د زده کړې ځانګړې ټولګۍ درلود. له خپلې چوپړیالې ((فضه)) سره یې په ګډه کارونه کول. له مېړه یې هېڅکله بې ځایه غوښتنه و نه کړه. د اسلام لپاره مدینې ته مهاجره شوه. په خندق او احد غزاګانو کې د مسلمانانو او خپل پلار ملاتړې وه. د خپل روژه ماتي خواړه یې ((پلارمړي))، ((مسکین)) او ((بندیوان)) ته ورکړل. په نبوي جومات کې په وینا یې له خپل امام نه دفاع وکړه.

نه د فاطمې، له علي پرته بل څوک مېړه کېدای شو او نه علي ته له فاطمې پرته بل څوک کورودانېدای شوه. که حضرت مریم د یوه عیسی مور وه؛ خو حضرت فاطمه د ۱۱ عیسی وو مور وه. حضرت فاطمه حجاب ته خورا ارزښت ورکاوه.

دیارلسمه زده کړه: امام حسن او امام حسین (حسنین)

داچې انسان تل لارښود ته اړمن دی، (لکه اوبو، خوړو او هوا ته چې اړمن دی) امامت او مشري د یوه ځانګړي وخت لپاره نه ده؛ بلکې د لمر په څېر تل د هدایت او ښیون په وړانګو عقلونه او اندونه رڼا کوي.

امام حسن د نبوي کورنۍ د امامانو د لړۍ دویم امام دی، پر رمضان میاشت کې، د هجرت پر درېیم کال وزیږېد؛ نیکه یې په غوږ کې ورته اذان وکړ او عقیقه یې ورکړه.

په کوشنیتوب کې یې د قرآن آیتونه او د خپل نیکه ویناوې اورېدې او په کور کې به یې مور ته ویلې او هر مهال چې حضرت علي، حضرت فاطمه پوښتله: ((دا آیتونه دې له کومه اورېدلي؟)) ویل یې: ((له حسن نه مې اورېدلي دي.))

امام حسن ډېر متواضع او مخ ماتی و. یوه ورځ یوه ډله ماشومانو، چې یوازې وچه ډوډۍ یې درلوده، امام حسن مېلمه کړ. آنحضرت هم ومنله او بیا امام حسن هغوی مېلمانه کړل. چې چا به ورسره ناوړه چلن وکړ، سینه یې ورته پراخوله. یوه ورځ یو شامي سړي د امام حسن سپکاوی وکړ او و یې کنځه، امام چوپ پاتې شو او چې کله پوه شو، چې هغه د نشتمنۍ او بېوزلۍ له لامله تنګلاسی دی، و یې ویل: ((که لار دې ورکه کړې، چې لارښوونه دې وکړم، که وږی یې، چې موړ دې کړم او که اړتیا لرې، چې درپوره یې کړم؟)) سړي په خپجلتیا وویل : ((الله تعالی په خپله ښه پوهېږي، چې څوک امام وټاکي.))

امام حسین د نبوي کورنۍ د امامانو د لړۍ درېیم امام دی، د درېیم هجري کال، شعبان میاشت په درېیمه نېټه زیږېدلی دی.

نیکه یې ورته په ښي غوږ کې اذان او په کیڼ کې یې ورته اقامه وویله. د وحې پرښتې ورته الهي پیغام راووړ، چې نامه یې حسین ده. نیکه یې د زوکړې پر اوومه ورځ پسه حلال کړ او د پسه غوښه او سپین زر یې پر بېوزلیو وویشل.

سلمان فارسي (رض) وایي:

رسول الله (ص) به امام حسین پر خپل زنګانه کېناوه، ویل یې: ((ته امام، د امام زوی او امامانو پلار یې. نهه تنه امامان ستا له ځوځاته دي، چې روستی یې قایم دی.))

امام حسین، چې کوشنی و، رسول الله (ص) په غېږ کې رانیوه، ښکلاوه یې، ویل یې :

((حسین منی و انا من حسین[1]= حسین له ما څخه او زه له حسین څخه یم.))

په کوفه کې وچکالي وه، خلک حضرت علي کرم الله وجهه ته ورغلل او له وچکالۍ یې سر وټکاوه. آنحضرت خپل زوی امام حسین ته وویل: ((پاځه او دعا وکړه.)) امام حسین پاځېد، الله یې وستایه او پر رسول الله (ص) یې تر درود روسته د ورښت دعا وکړه. د امام حسین د دعا له پای ته رسېدو سره سم، وریځې راپیدا شوې او ورښت وشو.

1 . بحارالانوار، ۴۳ ټوک، ۲۷ مخ.

په صفین جګړه کې د حضرت علي کرم الله وجهه لښکر تږی شو، ځینې په اوبو پسې ولاړل؛ خو تش لاس راستانه شول. امام حسین له خپل پلاره په اجازې په اوبو پسې ولاړ او را یې وړې. حضرت علي په ژړا شو، وپوښتل شو: ولې ژاړې؟ و یې ویل: همدا کس چې نن یې مسلمانان خړوب کړل، په راتلونکي کې به په کربلا کې د اوبو ترڅنګ تږی شهید شي.

امام حسین د امام حسن د امامت او مشرۍ په پېر کې وویل:

((امام حسن مې رور او امام دی او زه یې لاروی یم.))

امام حسین یو وخت د خپل نیکه پر اوږو سپور ګرځېده او یو وخت په کربلا کې د اسونو تر پښو لاندې ولتاړل شو؛ خو مهمه داده، چې په دواړه حالتونو کې له الله خوښ و او ویل یې: ((الهی رضا برضاک))

امام حسین چې کوشنی و او نیکه یې د اختر لمانځه ته تله؛ نو له ځان سره یې بوتله او له رسول الله (ص) سره یو ځای یې تکبیر ((الله اکبر)) وایه. په کوم ځای کې چې په کار وه، رسول الله (ص) چا ته ښېراوې او مباهله ورسره وکړي؛ نو هلته هم حسین ورسره و.

نیمه شپه وه، امام حسن له خوبه راپاڅېد، اوبه یې وغوښتې، پر هغه شپه رسول الله (ص) د فاطمه الزهرا په کور کې مېلمه و، راپاڅېد او دې ماشوم ته یې اوبه راوړې. په همدې ترځ کې امام حسین هم راویښ شو او اوبه یې وغوښتې؛ خو آنحضرت (ص) لومړی اوبه امام حسن ته ورکړې. فاطمې بي بي وپوښتل : حسن درباندې ډېر ګران دی؟ رسول الله (ص) وویل: ((دواړه راته یو شان دي؛ خو وار د حسن و، اوبه لومړی هغه غوښتې وې.))

امام حسین د ظالم حکومت پر وړاندې په مړانه ودرېد او چمتو شو، چې پخپله، ملګري یې، ان تی روی نوزېږی یې شهیدان شي؛ خو ظلم او ظالم ته یې غاړه کېنښووله او ټولو انسانانو ته یې وښووله چې: ((عزت، د حق پر لار په تګ کې دی او د حق په لار کې شهادت، د باطل په لار کې تر ژونده غوره دی.))

ان په کربلا کې ځوانانو؛ حضرت قاسم وویل : ((که داسې وي، چې ځواک او واک له امویانو سره وي؛ نو ما ته مرګ تر شاتو خوږ دی.))

هو! ژوند هغه مهال خوږ دی، چې مشر، قانون او اخلاق الهي وي.

ځوارلسمه زده کړه: خپره شوې لورنه (امام مهدي)

((بسم الله الرحمن الرحيم)) آیت یوسل و څورالس ځل په قرآن کې بیاځلي شوی دی- یوسل و دریالس ځل د سورتونو په پیل کې او یو ځل د نمل سورت په آیتونو کې- یوازې په دې آیتونو کې ۲۲۸ ځل د لورنې په ځانګړنې ستایل شوی دی. پردې سربېره، په نورو آیتونو کې الله ډېری ځل په دې ځانګړنه ستایل شوی دی.

ددې آیتونو له ټولګې، دا مهم او ټولیز آر راڅرګندیږي: ((د انسان او نړۍ د پنځون بنسټ لورنه ده))؛ نو په هر ځای کې باید ددې آر په لټه کې ووسو.

د رسول الله په بعثت کې د الله لورنه

الله په قرآن کې رسول الله ته وایي : ((**وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ**[1]= او ته مو نړیوالو ته یوازې رحمت لېږلی یې.))

الله تعالی د اسلام پیغمبر او نور پیغمبران ځکه مبعوث کړي، چې انسانان له خپلې لورنې برخمن کړي.

د آنحضرت (ص) اوصیاء او ځایناستي هم، د رسول الله لارې ته دوام ورکوونکي دي. د نبوي کورنۍ د امامانو د لړۍ دولسم امام؛ حضرت مهدي هم ټولو انسانانو ته د پالونکي د پراخه لورنې یوه وړانګه ده.

---

1 . انبياء/ ۱۰۷ آیت.

په ((آل یاسین)) زیارت کې چې د امام مهدی په باب دی، لولو: ((والرحمه الواسعه[1]))، سلام دې پر تا وي .... ای د پالونکي پراخه لورنې.

حضرت جابر (رض) له رسول الله (ص) نه روایت رانقل کړی، چې امام مهدي پکې په ((رحمة للعالمین)) یاد شوی دی.[2]

هو! هغه امام دی او پر ځمکه د الهي لورنې او پېرزو پلي کولو ته د الله زېرمه ده.

رسول الله (ص) د امام مهدي په باب وايي :

((تاسې ته د مهدي زېرې درکوم، هغه به زما په امت کې مبعوث شي، هغه مهال چې خلک یو له بل سره ډېر اړېېچ لري او هېڅه به کوټلي نه وي او ټيکاو به نه لري، هغه به ځمکه له عدل او نیاو ډکه کړي؛ لکه څنګه چې له ظلم او تېري ډکه شوې ده. اسمان مېشتي او ځمکمېشتي به ترې خوښ شي، شتمني به په سمه توګه پر خلکو وویشي.))

یو سړي وپوښتل: رسول الله! د شتمنۍ د سم ویش څه مانا ده؟

آنحضرت (ص) وویل: ((یعنې په عدالت به شتمني پر خلکو ویشي.[3]))

1 . بحارالانوار، ۵۲ ټوک، ۱۷۱ مخ.
2 ، کلینی، محمد بن یعقوب، الکافي، لومړی ټوک، ۵۲۷ مخ.
3 . کشف الغمه/ دویم ټوک، ۵۷۱ مخ.

همداراز امام مهدي په ((غيبت صغرى)) کې په يوه ليک کې خپل يوه ځانګړي ملګري ته ليکلي دي: ((زه د ځمکمېشتو د هوساينې لامل يم.[1]))

هو! امام مهدي ځمکمېشتو ته د الهي لورنې او پېرزو يوه وړانګه ده او که د جګړې او تورې خبره يې هم کېږي؛ نو دا چار يې هغه ظالمانو او سرغړاندو ته دی، چې د الهي لورنې د پلي کېدو پر لار خنډ دي.

[1] . کتاب الغيبه، شيخ طوسي، ۲۹۲.

پینځلسمه زده کړه: اخروي نړۍ

شاوخوا ته چې ګورو؛ نو ترسترګو کېږي، چې هر څه په خپل ځای کې ایښوول شوي دي. که ماشوم بېوسې دی؛ نو موروپلار د هغه مینې له کبله چې ورسره لري، پالنه یې کوي او ټولې ستونزې یې ورهواروي. توکانې ترخې یا تروې نه دي، چې و مو نه کړوي او اوښکه تروه ده، چې سترګه وساتي.

الله د لاس پر ګوتو ډېر پوټکی ایښی، چې په راکتولو کې ستونزه و نه لري، زنګون یې هم داسې پنځولې، چې راکت کړای شي. د سترګو وریځې، بانه، ګاټي او کاسه، ګردسره داسې پنځول شوي، چې سترګه مو خوندي وي. شونډې مو نرمې دي، چې په اسانۍ خبره وکولای شو او د خوړو پر مهال خواړه له خولې راتویې نشي. له ځمکې سره د لمر واټن یې داسې اوډون کړی، چې و مو نه سوزوي. خاوره یې راته وړیا چانخونه ګرځولې، چې چټلۍ اوبه ورننوځي؛ خو رڼې او پاکې ترې راووځي، هر څه ته چې ګورو، د الله تعالی ځواک او واک پکې وینو؛ نو آیا شونې ده، چې هغه الله چې زموږ بدن او په ټوله نړۍ کې یې دومره ښکلا، هنر، صنعت او حکمتونه ایښي ، تر څه مودې روسته، د انسان په مړینې سره، هر څه ته د پای ټکی کېږدي ؟

آیا له ځان سره ویلای شو، چې انسان نوزېږی، ژړی، ځوان،پوخ منګی، ورپسې بوډا او په مړینه یې دوسیه وتړل شي او هر څه یې پای ته ورسي ؟

یوې بېلګې ته پام وکړئ:

که یو څوک ډېرو خلکو ته مېلمستیا وکړي او پر دسترخوان په خورا نظم ډول ډول خواړه، څښاک، سبزیانې او مېوې کېږدي؛ په مېلمستون کې یې ښکلا ته ډول ډول پردې او څراغونه راځړولي وي؛ خو مېلمانه یو بل ته د درناوي پر ځای پر یو بل یرغل وکړي، یو د بل حق تر پښو لاندې او ولتاړي او تر څه مودې روسته، شخړه پای ته ورسي، دسترخوان راټول، څراغونه بند او مېلمستیا پای ومومي؛ نو آیا خلک به دې سړي ته چې دا مېلمستیا یې چمتو کړې وه، نه وایي، چې زحمتونه دې توبې ولاړل او مېلمستیا دې هڅې وه؟ آیا داسې نه ده، چې له دې مېلمنو یوه ګټنه شوې وه او د مېلمستیا یوه موخه وای؟

تردې ښېلګې روسته، خپلې زده کړې ته ورځو.

ځمکه خپور شوی دسترخوان دی، چې ډول ډول خواړه، مېوې، رنګونه، خوندونه، سیندونه، غرونه، کانونه او ښکلاوې پرې ایښوول شوې او ځمکښتي د څه مودې لپاره په دې ستر کور کې دي. ځینې خلک ظالمان او ځینې مظلوم دي. که تر څه مودې روسته ټول مړه او د لمر څراغ تت او دسترخوان راټول شي؛ نو په دې پنځون کې څه ګټه ده؟ که له خوړو انسان جوړ شي او انسان ومري او خاورې شي او هېڅ ډول ثواب او عذاب نه وي او بد او ښه خلک ټول یوځای ورک او پوپناه شي؛ نو دا پنځون به څه موخه ولري؟ که موږ چمتو نه یوو، چې بې موخې دسترخوان خپور کړو؛ نو حکیم الله هم بې موخې انسان نه پنځوي.

الله حکیم دی، تردې چې زموږ درېدو ته یې د پښو تلی جوړ کړی او د بشر هر څه یې پنځولي دي. موږ نشو ویلای چې هر څه بشر ته پنځول شوي ؛ خو بشر یوازې خوړو او ویدېدو ته پنځول شوی

دی؛ نو باید یو ((حساب و کتاب)) او ((ثواب و عذاب)) وي او لکه څنګه چې په مني کې د ونو پاڼې رژېږي او بېرته رازغونېږي او لکه څنګه چې تر ویدېدو روسته بېرته راویښېږو، باید بیاځلي انسان راژوندی شي، چې د خپلو ښېګڼو او بدیو حساب ورسره وشي؛ البته د ښېګڼو او بدیو د لاسبارۍ یوه برخه په دې نړۍ کې هم ورکول کېږي؛ خو آریز ثواب او عذاب په هغې نړۍ کې دی.

د مړي راژوندي کېدل؛لکه له خوبه راپاڅېدل او د هېرې خبرې د رایادولو په څېر دي. هماغه الله چې موږ یې پنځولي یوو، کولای شي تر مرګ روسته مو بیاځلي راژوندي کړي.

لکه څنګه چې څوک د لومړي ځل لپاره یو موټر جوړ کړي، کولای شي پورزې یې یو له بله جلا او یو ځل بیا یې سره ونښلوي. لکه څنګه چې موږ کولای شو، خښته بېرته خاوره او بیا هماغه خاوره بېرته خښته کړو. آیا داسې نه ده، چې د ماشوم غاښونه ووځي؛ خو پر ځای یې بیاځلي کلک غاښونه راوځي؟ ان که د انسان د بدن یوه کوچنۍ ذره وي، پر یوه انسان باندې اوړي. تاسې د انګور د تاک یوه پینځه سانتي متره ښاخ پرې کوئ، په ځمکه یې ټومبئ او کرئ، بیا هماغه کوچنۍ قلمه پر ستره ونه واوړي.

نو هغه الله چې یوه کوچنۍ قلمه ونه کولای شي او د غاښونو تر لوېدو روسته د اوږد ژوند لپاره بیاځلي کلک غاښ را ایستلی شي او په مني کې رژېدلې ونې په پسرلي کې بیا زرغونولی شي او ویده بېرته راویښولی شي؛ نو مړي هم بېرته راژوندي کولای شي؛ ځکه که بیا یې راژوندي نه کړي او انسان په مرګ ورک او پوپناه شي؛نو د هغې بې ګټې مېلمستیا په شان به وي، چې مېلمانه یو پر بل تېری وکړي او دسترخوان راټول شي.

شپاړسمه زده کړه: ثواب او عذاب

الله د خپلو پیغمبرانو له لارې، له هغو کسانو سره یو لړ ژمنې کړې دي، چې پر الله، قیامت او پیغمبرانو ایمان لري.

ژمنه یې کړې، چې په جنت کې به د تل لپار ژوند ولري او له ډول ډول مېوو، خوړو، خوښیو او خوندونو چې څه غواړي، ګټنه ترې کولای شي. په جنت کې درد، غم، کړاو او خپګان نشته. هلته ناروا خبره نه کېږي. هغوی چې په دنیا کې د الله احکام منلي، په خورا غوره ډول مېلسمتیا ورکول کېږي. مېلمه پالان یې هم خورا ښکلي او ښایسته دي. موږ پر جنتي اوبو او جنتي مېوو نه پوهېږو؛ ځکه موږ چې په دنیا کې له هر ښه څیزه څو ځل ګټنه وکړو؛ نو زړه مو وهي. د بېلګې په توګه، سېلانیانو ته هغه ښارونه او ځایونه په زړه پورې دي، چې تر اوسه نه وي ورغلي؛ خو په خپله د هغه ځای، ځایي خلکو ته کوم په زړه پورې توب نه لري؛ خو په جنت کې، سره له دې چې جنتیان تل دي؛ خو هره کتنه چې کوي، خوند ترې اخلي.

خو هغو کسانو چې په دنیا کې ناوړه چارې کړې وي؛ په خبره او یا په زور یې خلک کړولي او د الله له نعمتونو یې ګټنه کړې وي؛ خو د الله مننه یې نه وي کړې، د الله د احکامو د پلي کولو پر ځای یې له ((غیرالله)) لاروي کړې وي، نه یې لمونځ کړی وي او نه یې د پیغمبرانو خبره منلې وي، له خپل موروپلار سره یې ناوړه چلن کړی وي، د نورو حق یې لتاړلی وي، پر خپلو ناوړه کړنو پښېمانه شوي نه وي او بښنه یې نه وي غوښتي؛ نو دې ډول خلکو ته دوزخ چمتو شوی دی. د دوزخ اور هیڅکله نه سړېږي.

په قرآن کې لولو:

((جنتیان، دوزخیان پوښتي: څه دوزخیان کړئ؟))

ځواب ورکوي:

لومړی وايي: ((**قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ**[1]= موږ له لمونځ کوونکیو څخه نه وو،))

دویم و ایي: ((وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ[2]= او بېوزلیو ته مو خواړه نه ورکول،))

دریم و ایي: ((وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ[3]= او تل له باطل پالو سره ملګري او یوه خوله وو،))

څلورم و ایي: ((وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ =[4] او تل مو د جزا ورځ دروغ ګڼله،))

کله انسان په یوه شېبه کې چاقو په خپله سترګه ورټومبي؛ خو تل ځان ړندوي، د برښنا په لوڅو مزو کې ګوتې وهي او مري؛ نو ګناه او په سترګه کې چاقو ورټومبل یوه شېبه وي؛ خو اغېزې تر تله پاتېږي. په دنیا کې هم شونې ده، چې انسان په یوه شېبه کې سرغړونه او ګناه وکړي؛ خو تل ځان د الله په قهر و عذاب اخته کړي.

---

1 . مدثر/ ۴۳ آیت.
2 . مدثر/۴۴
3 . مدثر/۴۵
4 . مدثر/۴۶

اوولسمه زده کړه: د پنځګر ويناوې (حمد سورت)

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د لوراند او لورين الله په نامه

تل او په هر ځای کې، چارې مهم وګړي پيلوي. د بېلګې په توګه: د يوې مهمې ودانۍ بنسټ ډېره د هماغې سيمې يو ستر شخصيت ږدي. د کارخانې په پرانستو کې پټۍ يو مهم او اوچت شخصيت پرې کوي. په جګړه کې د يرغل حکم د ستر مشر له خوا ورکول کېږي؛ نو موږ مسلمانانو ته به غوره دا وي، چې خپلې چارې د الله په نامه پيل کړو، چې پوهه، ځواک او مينه يې تر هر چا غوره ده.

د قرآن لومړی آيت په ((بسم الله)) پيلېږي. نورو پېغمبرانو هم خپلې چارې په ((بسم الله)) سره کولې. د خوړو ، سفر، ويدېدو، موټر کې سپرېدو په پيل کې د((بسم الله)) ويلو سپارښتنه شوې ده.

((بسم الله)) له الله سره د آشنايۍ، پناه وروړو او ترې د مرستې غوښتو نښه ده.

همداچې انسان وايي : ((د لوراند او لورين الله په نامه))؛ يعنې الله تعاليه! پر تا ايمان لرم، درسره مينه لرم، له تا مرسته غواړم او په نامه دې خپلو چارو ته الهي رنګ ورکوم.

الْحَمْدُ للّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

ستاينه يوازې نړۍ پال الله ته ده.

((رب)) هغه ته ویل کېږي، چې هم د یوه څیز څښتن وي او هم یې په وده او روزنه کې ونډه لري. الله هم د هر څه څښتن دی او هم هر څه ته وده ورکوي. ((**الْحَمْدُ للّهِ**)) د مننو غوره ډول دی.

انسان د ښېګڼو پر ورانديې منه کوي او الله د ټولو ښېګڼو سرچينه ده.

هو! که له یوه زده کړیال نه د ښه سبق لوستو په پار منه کوو؛ نو باید د سبق له سرچینې، چې ښوونډ یې دی، هم منه وکړو.

الله د هر څه لپاره د ودې او روزنې ځانګړې لار ټاکلې؛

د هندوانې زړي ته وده ورکوي، چې هندوانه شي.

د شاتو موچۍ ته یې ورزده کړي، چې پر کوم څیز کېني او څنګه شات جوړ کړي. د موچۍ په بدن کې درې ډوله کارخانې دي؛ د شاتو جوړولو کارخانه، د زهرو جوړولو کارخانه او د موم جوړولو کارخانه، موچۍ ته یې د ځالې جوړولو هنر هم ورزده کړی دی.

نور چې یو څه جوړ کړي؛ نو پرېږدي یې او ځي ترې. د بېلګې په توګه: هغه چې غالۍ اوبدي او یا یوه ودانۍ جوړوي، خپل جوړ کړي نورو ته یې ورکوي او په خپله په بلې غالۍ او ودانۍ پسې ځي؛ خو الله چې هر څه پنځولي، د یوې شېبې لپاره یې هم یوازې نه دي پرېښي او غافل ترې نه دی.

قرآن وايي: ((**وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ** [1]=او موږ هېڅکله له خپلو مخلوقاتو غافل نه وو.))

[1] . مؤمنون/۱۷ آیت.

الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ

(هغه الله چې) لوراند او لورین دی.

ددې دوو کلیمو جرړه د الله تعالی لورنه او رحمت دی. الله ((رحمان=لوراند)) او ((رحیم=لورین)) دی.

د الله د لورنې څو بېلګو ته اشاره کوو:

پنځون يې لورنه ده.

روزي ورکول يې لورنه ده.

روزنه يې لورنه ده.

د الله له لوري د ګناهونو بښنه يې لورنه ده.

همداچې ښو کارونو ته لس ثوابونه او بد کار ته يوه سزا ورکوي، لورنه يې ده.

الله د مورو‌پلار په زړه کې د اولاد مینه اچولې ده.

الله انسان ته عقل، پوهه او حافظه ورکړې ده.

الله انسان ته سترګې، غوږونه او ماغزه ورکړي دي.

د لمر ځلا، د بوټو زرغوني او د څارويو اېل او رام د هغه له لوري دي.

زموږ پوهه، ځواک او ژوند د هغه په لاس کې دی.

الله چې دومره لوراند دی؛ نو غوره ده، چې ستاینه یې وکړو. مینه ورسره وکړو، په لمانځه او دعا ورسره خبرې وکړو، خبره یې ومنو او سروغړونه ترې و نه کړو.

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

(هغه الله چې) د جزا د ورځې مالك (او واكمن) دی .

که څه الله په هرځای کې د هرڅه مالک دی؛ خود قیامت پرورځ انسان ښه پوهیږي، چې الله مالک دی. انسان تل تذکیرې او پیژندپانې ته اړمن دی؛ خو په عادي حالت کې دا اړتیا نه درک کوي؛ خوله هېواده د بهر تلو اویا راستنېدو پرمهال، په ښوونځي کې نوم لیکنې پر مهال، په پوهنتون کې د نوم لیکنې پر مهال، له بانک نه د پیسو اخستو پرمهال او دې ته په ورته چارو کې انسان پیژندپانې ته اړتیا پیدا کوي او په دې وخت کې یې ترهروخته ډېره اړتیا ننګېري.

په قیامت کې هم چې شتمني، کورنۍ، علم، مقام او دوستان د انسان لپاره څه نشي کولای؛ نو انسان په خپل ټول وجود سره پوهیږي، چې بې له الله بل هېڅوک هم واک او ځواک نه لري او پر هغه ورځ پوهیږي، چې مالک او څښتن یوازې الله دی. (مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ)

الله هم زموږ پنځګر او هم پالونکی دی او هم يې ډول ډول رحمتونه راليږلي او هم مو په قيامت کې يوازې له هغه سره سروکار دی.

نو يوازې الله لمانځو او مرسته ترې غواړو.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ و إِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

(پالونکيه!) يوازې تا لمانځوو او يوازې له تا مرسته غواړو.

هر څوک په يو چا پورې تړاو لري، ورسره مينه کوي، مرسته ترې غواړي، غبرګ پرې کوي او خپلې ستونزې ورته وايي. انسان هم په لمانځه کې لومړی وايي : الله تعاليه! ته خورا لور اند او لورين يې (بسم الله الرحمن الرحيم).

بيا وايي: ته مو پالونکی يې (رب العالمين)

راتلونکې او قيامت ستا په واک کې دی (مالک يوم الدين)

نو موږ يوازې ستا بندګي کوو او يوازې له تا مرسته غواړو (اياک نعبدو و اياک نستعين)

يا الله! ((غيرالله)) يا يې څه له لاسه نه کيږي، يا نه ګټه رارسولای شي او نه تاوان.

يا مو غږ نه اوري.

يا مو له اړتياوو خبر نه دي.

یا راسره مینه نه لري، چې مرسته مو وکړي.

یا لږه مرسته کوي.

یا د یوې شېبې لپاره مرسته کوي.

یا یې د مرستې په پار منت راړدي.

یا مو د خپلې مرستې په پار مرېښې او ذلت ته راکاږي.

نو ای الله! د ((غیرالله)) پرځای یوازې ستا بندګۍ ته غاړه ږدو (ایاک نعبد) او یوازې له تا مرسته غواړو. (ایاک نستعین)

اهدِنَـا الصِّرَاطَ المُستَقِیمَ

موږ ته سمه لار راوښیه ؛

انسان د جماداتو په شان په تېپه ودرېدای او راکد کېدای نشي. انسان اند لري، خبرې کوي، خواړه خوري، ملګري ټاکي، کتاب لولي، دنده ټاکي؛ نو ټول انسانان باید په اند، خبرو او کړنو کې یوه لار غوره کړي. انسانان په لار ټاکنه کې تېروځي او پښېمانېږي. انسانان باید پر داسې لار روان شي، چې سمه وي او کږه نه وي او سمه لار هماغه نېغه لار ده، چې د (**اهدِنَـا الصِّرَاطَ المُستَقِیمَ**) په غوندله کې یې له الله غواړو، چې موږ هغې نېغې لارې ته ورسیخ کړه؛

هغه لار چې د دنيا و آخرت نېکمرغي پکې وي؛ هغه لار چې پېغمبران او د الله غوره بندګان پرې تللي دي، هغه لار چې کږلېچونه، پېچومي، تېروتنې او پښېمانۍ پکې نه وي.

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِمْ غَيرِ المَغضُوبِ عَلَيهِمْ وَلاَ الضَّالِّينَ

د هغو لار چې لورنه دې پرې کړې،نه (د هغو لار) چې غوسه شوی پرې يې او نه د بېلارې شويو لار !

شونې ده، هر څوک خپله لار، اند او کار سم او پرحق ګڼي؛ خو له الله غواړو،چې زموږ لار د پېغمبرانو، صالحانو، شهداوو او رښتينو لار وګرځوي. هو! شته داسې کسان، چې الله ډول ډول نعمتونه ورکړي؛ خو ناشکره او ورکلاري شو او يوه ډله په همدې نړۍ کې د الله پر قهر او عذاب اخته شوې ده.

موږ له خپل الله دوه څيزونه غواړو:

يو داچې نېغې لارې ته مو ورسيخ کړي، د هغو کسانو لار، چې نعمت يې ورکړی دی.

دويم داچې موږ د الله نعمتونه، په خپله ناشکرۍ، ګناه او کږلارۍ د الله تعالی پر قهر بدل نه کړو.

هو! د الله نعمت يو ډول خير دی او سمه ګټنه ترې بل څيز دی؛ د بېلګې په توګه: پوهه او ليکنه د الله نعمت دی؛ خو کولای شو د الله له دې نعمتونو ناوړګټنه وکړو او د مينې د ليک پر ځای پرې کنځا وليکو.

حمد سورت ته تر يوې ځلغنده کتنې روسته، اوس يو بل آيت څېړو:

له نورو سره زمونږ نېکي لاملېږي، چې الله مو نعمتونه راډېر کړي[1].
البته که د الله نعمتونه نورو ته ور ایثار کړو؛ نو هم به مو د نعمتونو شکر پر ځای کړی وي او هم به يې د تلپاتنې لامل شوي یو؛ لکه څنګه چې الله وايي:
((وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ [2]=او لکه الله چې درسره ښېګڼه کړې ده، ته هم ښېګڼې کوه.))
هو! له نورو ښېګڼه کول، الهي حکم دی، چې کول يې ستر ثوابونه لري.
له نورو سره نېکي کول، د انسانانو ستونزې هواروي او د ټولنې د وګړیو ترمنځ برابري او روري رامنځ ته کوي.
له نورو سره نېکي کول لاملېږي، چې که کومه ورځ مونږ په ستونزو کې یو؛ نو هغه به راسره مرسته کوي، چې نېکي مو ورسره کړې ده.
له نورو سره نېکي کول، له الله تعالیه د مننې یو ډول دی.
له نورو سره نېکي کول، هر ډول مینه، چوپړ، ملاتړ او مرسته رانغاړي.

111 . که په مېلمستیا کې يې له مېوو ډک لوښی راوړ، که مونږ یوازې په خپله مېوه راواخلو؛ نو لوښی به له مونږ لرې او د نورو په مخ کې به یې کېږدي؛ خو که مېوه يې مونږ ته راوړه او یوه مېوه ترې هغه ته ورکړو، چې ښي اړخ ته مو ناست دی او یوه مېوه ترې هغه ته ورکړو، چې کیڼ لوري ته مو ناست دی؛ نو تر هغه چې مونږ په خپله نورو مېلمنو ته مېوه ورکوو؛ نو کوربه به د مېوو لوښی زمونږ په مخ کې ایښی وي؛ نو همداسې، تر هغه چې مونږ د خدای له بندګانو سره نېکۍ کوو؛ نو د الله د نېکیو لوری به مونږ یو او پر مونږ به خپلې نېکۍ رالوروي. قرآن کریم وايي : ((إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ اسراء/ اووم آیت = که نېکي وکړئ، له ځان سره به مو کړې وي.))
2 . قصص/ ۷۷ آیت.

اتلسمه زده کړه:

د پنځګر وینا (والعصر سورت)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيم

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الإنْسَانَ لَفِى خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

ژباړه:

د لوراند او لورین الله په نامه

1 پر زمانې قسم! 2 بېشکه (هر) انسان په زیان کې دی. 3 خو بې له هغوی چې ایمان یې راوړی او ښه (کارونه) یې کړي او یو بل ته یې د حق سپارښتنه او د زغم سپارښتنه کړې وي .

وخت خورا مهم او ګران دی او الله یې په ټولو وختونو قسم خوړلی دی، د بېلګې په توګه:

(والفجر[1]) په سپېده داغ قسم!

(والصبح[2]) پر سهار قسم!

(والضحی[3]) پر غرمه قسم!

(والنهار[4]) پر ورځ قسم!

(والعصر[5]) پر مازیګر قسم!

(واليل[6]) پر شپه قسم!)

(**وَ اللَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ**[7]) ! او پر شپه قسم، چې (لمن راټوله او) شا کړي!

---

1 . فجر/ لومړی آیت
2 تکویر/ ۱۸ آیت
3 ضحی/ لومړی آیت
4 شمس/ ۳ آیت
5 عصر/ لومړی آیت
6 لیل/ لومړی آیت
7 . مدثر/۳۳ آیت

د ګټنې او تاوان توپیر

الله تر قسم خوړو روسته وایي:

((إِنَّ الإِنْسَانَ لَفِى خُسْرٍ = بېشکه (هر) انسان په زیان کې دی.))

که توکي وي او بیه یې راټیټه شي، تاوان دی. د بېلګې په توګه که سره زر ارزانه شي؛ نو وایي، چې څښتن یې ((ضرر)) کړی دی؛ ځکه سره زر شته؛ خو بیه یې راټیټه شوې ده؛ خو که توکي او پانګه دواړه له منځه ولاړه شي، وایي، چې ((خسارت)) یې کړی دی. د بېلګې په توګه هغه یخ پلوری، چې ګهاک و نه لري؛ نو دلته د یخ بیه راټیټه شوې نه؛ بلکې پانګه اوبه شوې ده.

که انسان له خپل عمره سمه ګټنه و نه کړي؛ نو پانګه یې له منځه تللې؛ ځکه د انسان عمر یې تر ټولو اوچته پانګه ده.

که مال یې له منځه ولاړ شي؛ نو پر ځای یې نور راتلای شي؛ خو تللی عمر بېرته نشي راتلای.

((إِلا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ))

خو بې له هغوی چې ایمان یې راوړی او ښه (کارونه) یې کړي او یو بل ته یې د حق سپارښتنه او د زغم سپارښتنه کړې وي .

قرآن کریم وایي: ((پر زمانه او روزګار قسم، چې انسان د اوبه کېدو او تویېدو په حال کې دی؛ یعنې هره شېبه یې ځي او بېرته نه راګرځي؛ خو هغه کسان چې ایمان یې راوړی او ښې چارې کوي، چې د عمر له لاسه ورکولو پر وړاندې یې د ایمان او ښو کړنو پانګه لاس ته راوړې ده.

پر الله، قیامت او آسماني پېغمبرانو ایمان، پر حق او حقه لار ایمان دی.

په حدیث کې راغلي دي: ((ایمان لس درجې دي؛ د ځینو ایمان په ټیټه درجه کې او د ځینو په لوړه درجه کې دی.))

د بشپړ ایمان نښه داده:

انسان تر هغه څه چې په خپل لاس کې یې دي، پر هغه څه ډېر ډاډ ولري، چې له الله سره دي. د بېلګې په توګه: و نه وایي: ((داچې زده کړه مې کړې او ښې نمرې مې اخستي؛ نو نېکمرغه به شم.)) و نه وایي : ((داچې پلار مې شتمن دی؛ نو ښه او هوسا ژوند به ولرم.))؛ ځکه شونې ده د انسان ټوله پانګه په یوه شېبه کې له منځه ولاړه شي.

موږ باید له خپلو شونتیاوو او هڅو ګټنه وکړو؛ خو فکر و نه کړو، چې هرکاره یو. کله د برښنا ټوله لینکشي سمه وي، ګروپونه سم وي؛ خو له برج نه برښنا پرې شوې وي.

مولا علي کرم الله وجهه وایي: ((و مې لیدل، چې هوډونه ګډوډېږي؛ نو پوه شوم، چې یو الله شته، چې له بلې لارې د چارو سمونه کوي.[1]))

له خپلو هڅو دې لاس پر سر نشو؛ خو باید ومنو، چې زموږ هڅې، اند او کړلارې د الله د ارادې په مخ کې ډېپیدای نشي.

معمولا په قرآن کریم د (آمنوا) کلمې ترڅنګ د (عملوا الصالحات) کلمه راغلې، چې ووایي: ((ایمان)) باید له ((نېکو کړنو)) سره مل وي.

که موروپلار خپل اولاد ته ووایي، چې مینه درسره لرم؛ خو خپل اولاد ته کوم کار و نه کړي؛ نو اولاد به وایي، چې دا لا څنګه مینه ده، چې له عمل سره مل نه ده؟

قرآن کریم، رسول الله(ص) ته وایي : ((خلکو ته ووایاست، چې که له الله سره مینه لرئ؛ نو له ما لاروي وکړئ.[2]))

مینه او ایمان باید له عمل سره مل وي؛ هغه هم له نېک عمل او ښو کړنو سره؛ هغه هم ټولې هغه ښې چارې چې د کولو زمینه یې وي؛ نه داچې ځینې ښې کړنې وکړو او ځینې نه.

که پوړۍ یوازې یو یا دوه پاټکي درلودل؛ نو موږ یې بام ته نشو خېژولای.

که رنځور د طبیب په یوازې ځینو خبرو عمل وکړي؛ نو روغ به نشي. که یو ماشوم وزیږېد او یوازې لاس و پښې او سر یې وده وکړه او د بدن نور غړي یې وده و نه کړي؛ نو دا ماشوم به سم ژوند ونشي کړای.

ایمان او عمل د ستنې او تار په شان دي، چې یو ځای وي؛ ګنډل کولای شي.

---

[1] . بحارالانوار، ۸۳ ټوک، ۱۸۹ مخ.
[2] . آل عمران/ ۳۱ آیت.

((وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ))

او يو بل ته يې د حق سپارښتنه او د زغم سپارښتنه کړې وي .

الله په دې سورت کې وايي: ټول خلک د يخ په څېر اوبه کېږي او تاوان کوي؛ خو هغه انسانان چې ايمانوال او نېکچاري وي؛ څکه څومره چې يې عمر کمېږي؛ اپوټه يې ايمان او نېکې کړنې زياتېږي. د سورت په پای کې وايي: يوازې په خپل فکر کې کېدل کافي نه دي؛ بلکې بايد به بشپړه زړه سواندی، نورو ته هم پر حق لار د تلو سپارښتنه وکړي (**وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ**) او په يوه ځل او دوو ځلو دې زړه نه خوشحالوي؛ بلکې تل دې د حق پر سپارښتنه ټينګار وکړي او که چا يې خبرې ته غوږ کېښود؛ نو نهيلېږي دې نه؛ بلکې دومره مقاومت او صبر دې وکړي، چې نور هم د حق لارې ته راواړوي، د هغه چا په څېر، چې غواړي يو لرګی مات کړي؛ نو دومره تبر وهي، چې مات يې کړي او هېڅکله نه وايي، چې څو تبرونه مې ووهل؛ خو مات نشو؛ نو لاس پر سرېږم. (**وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ**)

اسانه اسلام پوهنه (د ژنيو لپاره)

نولسمه زده کړه: د پنځګر وينا (درې نعمتونه)

الله په قرآن کې وايي:

((**أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ. أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ. وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ**[1]= آيا (انسان) انګېري، چې هېچا ليدلی نه دی (چې ښېګڼه يې نه ده کړې) ؟! آيا دوه سترګې مو ورکړې نه دي؟! او يوه ژبه او دوې شونډې؟!))

انسان ويني؛ خو داسې خيال کوي، چې الله تعالی به يې نه ويني؟!

آيا هېر کړي مو دي، چې الله تعالی سترګې ته څو ساتندويان ګومارلي دي؟

اوښکې تروې دي، چې دننه سترګه وساتي او وريځې، باڼه او سترغلي چې د سترګې سپرګي دي.

د سترګې انځور اخستنه، اوډونولو ته اړتيا نه لري، سترېا نه لري، هم ساده انځور اخلي، هم رنګي. آيا د انځور اخستو دستګاه چې له څليښينو اوبو جوړه شوې او په ميليونو انځورونه اخلي، پنځګر نه لري؟

پر انځور اخستنې سربېره،په سترګو د غوسې او مينې څرګندونه کېږي.

سترګه د انسان د ښکلا وزله ده. انسان په يوه سترګه نشي کولای، چې واټن، ژوروالی او واټن په ښه توګه درک کړي. سترګه د وګړيو د پېژندو وزله ده.

---

[1] ، بلد/۷-۹ آيتونه.

که د انسان غوږونه، شونډې او خوله ترل شوې وي، پېژندل کېږي؛ خو که پر سترګو یې پټۍ وي او وتړل شي؛ نو نه پېژندل کېږي.

سترګې نور خلک اغېزمنوي، د استاد له سترګو د زده کړیال د سترګو حیا.

(**وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ**= او يوه ژبه او دوې شونډې؟!)

ژبه په دوو شونډو کلمې جوړوي او بې شونډوو ډېرى کلمات او غږونه نشي جوړولی.

بېلابېلې لهجې او ژبې د الله د ځواک له نښو څنې دي. انسان د جملاتو او کلیماتو په جوړولو کې محدودیت نه لري.

په ژبه خوند څکل کېږي.

د الله تعالی په ځواک، هومره اوبه، چې د حرکت، خبرو او ژوولو لپاره په کار دي، په خوله کې په اتومات بڼه جوړېږي، چې ژبه په ویښه او خوب کې لمده وي.

د خولې د اوبو تولید نه لږ دی نه ډېر، چې له خولې راتویې شي او نه دومره لږ دی، چې انسان دې اړ کړي، چې تل د اوبو ترځنګ ووسي.

د خولې د اوبو خوند خوږ دی او بڼه یې داسې ده، چې د خوړو په هضم کې مرسته کوي.

ژبه خواړه د ژوولو لپاره غاښونو ته ورکوي؛ خو پخپله تر غاښونو لاندې نه راځي. ژبه خواړه څاري او تر خوړو روسته، خوله جارو کوي.

شونډې هم الهي نعمت دی. په ښکلې او منحني بڼه دي، په همدې شونډو ماشوم د مور تی روي، انسان پرې خبرې کوي، پوکی ورکوي، هوا پرې په آسانۍ او وړیا توګه ننباسي او وباسي.

رښتیا که شونډې یو د بل د پاسه نه وای او پرانستې وای؛ نو انسان څومره بدرنګېده، د خوړو او څښلو پر مهال به يې خواړه او اوبه له خولې راتویېدې او له خورا ستونزو سره به مخ و.

الله په قرآن کې څو ځل ویلي دي: که نعمتونه مو اپوټه کړي وای، تاسې به څه کول او چا ته به مو پناه وروړه او چا به مو ستونزه هواروله؟ د بېلګې په توګه: په ملک سورت کې لولو: ((**قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ**=ووایه : ((ما خبر کړئ، که (د سیمې) اوبه مو [په ځمکه کې] ښکته ولاړې شي؛نو څوك درته روانې او خوندورې اوبه راولي؟!))))

یوویشتمه زده کړه: د پنځګر وینا (له سختیو به نه ډارېږو)

الله په قرآن کې وایي:

((**فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا .إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا**[1]= نو په حقیقت کې له (هرې) سختۍ سره یوه اساني شته،په رښتینه کې له (هرې) سختۍ سره یوه اساني شته،))

انسان دې داسې نه کوي، چې له ستونزو، سختیو او کړاوونو سره د مخېدو پر مهال یې یوازې ظاهر ویني؛ بلکې باید ومنو، چې له سختیو سره آسانۍ هم شته دی.

بزګري ستونزمن چار دی؛ خو که انسان ومني، چې محصولات او مېوې یې د کار په پای کې وي؛ نو دې ستونزو ته غاړه ږدي.

زده کړه، کار کول، د نورو چوپړ او دې ته ورته چارې ستونزمنې دي؛ خو عالمېدل، پر خپلو پښو درېدل او محبوبېدل ورسره دي.

لمونځ کول او په تېره د سهار لمانځه ته جومات ته تګ خورا ستونزمن چار دی؛ خو د الله د رضا او د خورا ډېرو ثوابونو را یادول یې د ستونزو ګالل اسانوي.

نابرده رنج گنج میسر نمی شود مزد آن گرفت که جان برادر کار کرد

---

[1] . انشراح ۵-۶ آیتونه.

که پوه شو، چې د سختیو او ستونزو ګالل، د الله د خوښۍ لامل دی، موږ به یې وزغمو؛ لکه که پوه شو چې د رنځ درملنه مو په پلانیو ترخو درملو کې ده؛ نو هرومره یې خورو.

که پوه شو، چې ټولو بریالیو وګړیو، د ژوند تراخه څکلي؛ نو موږ به یې هم وڅکو.

که پوه شو، چې سختۍ او کړاوونه مو هوښیاروي او له بې توپیرۍ او بې خیالۍ مو ژغوري او که پوه شو، چې صبر او مقاومت د الله د خوښۍ لامل ګرځي؛ نو په خورا خوشحالۍ سره، سختیو او ستونزو ته ورغاړې وځو.

یوویشتمه زده کړه: اسلامي اخلاق (دروغ)

داچې دورغ داسې یوه ګناه ده، چې ویلو ته یې وخت، ځای، څواک، پیسو او وزلې ته اړتیا نشته؛ نو انسان پرې ژر اخته کېږي.

شته داسې نا اهله وګړي، چې خلکو ته د دروغو ژمنې ورکوي، خلک د ځان پلوي کوي او حکومت پرې کوي.

په درواغو ویلو انسان خورا خطرناکې کړنې کوي. د یوسف علیه السلام رونو په دروغو خپل پلار ته وویل: ((که یوسف د سیل لپاره راسره ولېږې؛ نو موږ به یې خیرغواړي او ساتونکي یو.)) تر هغه روسته یې په دورغو وویل: ((هغه لېوه خوړلی دی، ان د شپې شپې خپل پلار ته ورغلل او و یې ژړل.))

په زرونو ښه انسانان، د نااهلو د دروغ ویلو له لامله ښکېل او ان وژل شو او یا په بند کې بندیوان شوي دي. ټول پیغمبران، دورغ ویل ګناه ګڼي.

امام حسن عسکري وايي: ((دروغ د نورو ګناهونو کونجي ده.))

لکه څنګه چې د یوسف علیه السلام رونو په خپلو دروغو خپل یو رور وتښتاوه او په څاه کې یې ورواچاوه او پیغمبر پلار یې، په لسونو کلونوویرجن او غمجن کړ.

امام صادق وايي: ((ملګري مو د رښتیا ویلو له لارې وپېژنئ، نه دوی د عبادت له لارې؛ څکه کله ځینې وګړي عبادت کوي، لمونځونه کوي، روژې نیسي؛ خو خبره یې دروغ وي.))

که انسان دروغ ووایي او خبره اپوټه کړي؛ نو د نورو خلکو فکر او عمل هم اپوټه کوي.

دروغجن بېوزلېږي؛ ځکه د بېلګې په توګه، که یوه هټیوال یو څه وپلورل او په دورغو یې وویل، چې دا توکی روغ دی؛ خو که هغه توکی نیمګړی یا روغ نه و؛ نو بل ځل ترې څوک سودا نه اخلي او په خپلو همدې دروغو خپل ګهاک له ځانه توري کوي او بېوزلېږي.

دورغجن بې حیا کېږي؛ ځکه نورو ته چې یې دروغ ورڅرګند شول؛ نو بې پته شي او او بې پته انسانان پر بې حیا چارو لاس پورې کوي.

دورغ لیکل، د دورغ ویلو په څېر دي او ګناه ده.

که یو ډاکټر رنځ تشخیص نه کړي او رنځور ته نسخه ولیکي؛ نو دروغ یې لیکلي دي.

کله مور د تفریح او سات تېرۍ لپاره نورو ته دروغ وایو، نورو ته دروغ رانقلوو او کله په دروغو یو ناروا چار د یوه ولایت خلکو ته ورمنسبوو.

دروغجن تل په تشویش کې وي، چې هسې نه دروغ یې نورو ته معلوم او بې پته شي.

په روایاتو کې راغلي دي: ((له دورغجن سره ملګرتیا مه کوئ)) خلک چې د دروغجن له دروغو خبر شي، له هغه لرې کېږي او ژوند پرې ورتریخېږي.

داسې باید و نه کړو، چې څه مو واورېدل، نورو ته یې ووایو؛ ځکه ډېری اورېدل شوي، دروغ وي.

ماشوم او کوچني ته هم دروغ ویل حرام دي. اسلام سپارښتنه کوي، چې ان په ټوکو کې هم دروغ مه وياست.

د دروغو ډولونه:
کله یو موټر چلوونکی په ځانګړیو څراغونو او په پرله پسې هارنډونو خلکو ته داسې څرګندوي، چې په موټر کې مې رنځور دی، حال داچې داسې نه ده، چې دا کار یې یو ډول دروغ دي.

کله انسان په خپلو کړنو دروغ وایي، د بېلګې په توګه په خپله ژمنه عمل نه کوي، یا خپل سر د ښه والي یا بد والي په نښه خوځوي، حال داچې هغسې نه دی، چې څنګه څرګندونه کوي.

البته په هر ځای کې رښتیا ویل هم جایز نه دي، د بېلګې په توګه: که څوک مو وپوښتي: پلاني په ما پسې بد ویلي که نه؟ که مورږ دلته رښتیا ورته ووایو، چې هو بدې ردې یې درپسې ویلي؛ نو د دوو کسانو ترمنځ فتنه رامنځ ته کېږي؛ نو دلته به رښتیا نه وایو.

په یوه حدیث کې راغلي دي: ((که له کوچني سره مو کومه ژمنه کړې وي؛ نو پوره یې کړئ، چې دروغجن نشئ.))

دروغ اورېدل هم ګناه ده، قرآن کریم وایي: ((مؤمنانو! که کوم فاسق سړي یو ستر خبر دروړ؛ نو (په اړه یې) څېړنه وکړئ، هسې نه په ناپوهۍ کې کومې ډلې ته زیان وروړسوئ او (بیا) پر خپلو کړنو پښېمانه شئ.[1]))

---

[1] . حجرات/ ۶ آیت.

دوه ویشتمه زده کړه: اسلامي اخلاق (ژبه)

ژبه کوچنۍ؛ خو کارونه ستر کوي.

چې چا خبرې نه وي کړې؛ نو نیمګړتیا او هنر یې پټ وي.

مولا علي کرم الله وجهه وایي: ((د انسان مقام یې تر ژبې لاندې پټ دی.[1]))

الله په قرآن کې وایي : ((وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ=او یوه ژبه او دوې شونډې؟![2]))

د نیکیو سرچینې

دلته د ژبې په باب د الله ځینو احکامو ته اشاره کوو:

1 -په ژبه د الله تعالی عبادت وکړئ، یاد یې کړئ او مننه یې وکړئ

2 -په ژبه کتاب الله ولولئ.

3 -په ژبه خلک نیکیو ته راوبلئ.

4 -په ژبه خلک له بدیو منع کړئ.

5 -په ژبه د ظالم خلاف غږ پورته کړئ او له مظلومه ملاتړ وکړئ.

6 -په ژبه پر خلکو سلام ویاست او زړونه نږدې کړئ.

7 -په ژبه خلک ښاد کړئ.

---

1 . نهج البلاغه/۳۹۲ حکمت.
2 . بلد/۹ آیت.

8 -په ژبه ورزدکړه وکړئ.

9 -په ژبه اذان وایو.

10 - باید له خلکو سره ښې خبرې وکړو.

11 - موروپلار ته ترخه خبره و نه کړو.

12 - د خلکو خوالې بربندې نه کړو.

13 - تر شوني بریده قسم و نه خورو.

14 - داسې څه و نه وایو، چې نور پرې خپه کړو.

15 - په خبرو کې انصاف ولرو.

16 - د هغه کار ژمنه له چا سره ونکړو، چې له وسې مو پوره نه وي.

د ژبې ځنې ښه آثار:

د ګناهونو سرچینه:

دلته د ژبې ځینو ګناهونو ته اشاره کوو:

1- په ژبه بل ته پیغور ورکولای شو او له ځانه یې خپه کولای شو. (وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ[1]= افسوس دې وې پر هر بدژبي عیب لټوونکي (پیغور ورکوونکي)!)

2- په ژبه په بل پسې خبرې او سپکې سپورې ویلای شو.

3- په ژبه ظالم هڅولای شو.

4- په ژبه یو کس کړلارولای شو.

5- په ژبه بل سپکولای شو.

6- په ژبه د دښمن په ګټه ګړېدای شو.

---

[1] . همزه/ لومړی آیت.

7- په ژبه چټیات ویلی شو او د نااهلو ستاینه کولای شو.
8- په ژبه د بل خواله بربنډولای شو.

هو! ژبه د کونجي په خېر ده، یو لوري ته په حرکت ورکولو، ور پرانځي او بل لوري ته په چورلولو، ور تړلی شي. هغه ژبه، چې هومره عبادتونه پرې کولای شو، ډېری ګناهان هم پرې کېږي.

درویشتمه زده کړه: اسلامي اخلاق (سلام اچول)
((سلام)) د الله یوه نامه ده؛ یعنې الله یوه نیمګړتیا هم نه لري. لکه ځنګه چې د ((سبحان الله)) مانا هم داده، چې الله یوه نیمګړتیا هم نه لري.

د جنت یوه نامه ((دارالسلام)) ده؛ یعنې هغه کور، چې هېڅ ډول درد، رنځ او کړاو پکې نشته.

الله پر خپلو نېکو بندګانو ((سلام)) کوي. په قرآن کې لولو:

سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ= په نړیوالو کې دې پر نوح سلام وي[1].

(**سَلَامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ** = پر ابراهیم سلام!)[2].

(**سَلَامٌ عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ**= سلام پر موسی او هارون!)[3].

(**سَلَامٌ عَلَى إِلْ يَاسِينَ** = سلام دې وي پر الیاسین!)[4]

الله پر حضرت نوح، حضرت ابراهیم، حضرت موسی، حضرت هارون او ټولو پیغمبرانو سلام کوي.

پیغمبرانو، په تېره حضرت محمد (ص)، پر ټولو، ان پر کوچنیانو سلام اچاوه. الله خپل استازي ته وایي:

((او چې کله هغوی درشي، چې زموږ پر آیتونو ایمان لري؛ نو ورته ووایه : ((سلام پر تاسې! ستاسې پالونکي، رحمت پرځان فرض کړی، داسې چې، که له تاسې څوك په ناپوهۍ کې یو بد کار وکړي،

1 . صافات/۷۹
2 .صافات/۱۰۹
3 .صافات/۱۲۰
4 .صافات/۱۳۰

روسته توبه ترې وباسي او ځان سم کړي (؛ نو الله پرې لورېږي؛ ځکه) هغه لورين بښونکی دی.[1]))

په قيامت کې پربښتې پر جنتيانو ((سلام)) وايي.

اسلام د دوو مسلمانانو د ليدو پر مهال ((سلام)) مطرح کړی دی.

((سلام)) خورا کوچنۍ کلمه ده؛ خو ډېرې ماناوې لري.

((سلام)) د برکت او خطرو د لرېوالي په مانا د ی.

((سلام)) د لېوالتيا او ښادۍ نښه ده.

((سلام)) نورو ته خورا ارزانه او ارزښتمنه ډالۍ ده.

((سلام)) د نورو درناوی دی.

((سلام)) زړه آراموونکی دی.

((سلام)) د مينې د ډېرېدو لامل او پر يوه مسلمان د بل مسلمان لومړنی حق دی.

((سلام)) روغتيا ته رابلنه او له خطرو ځان ژغورنه ده.

((سلام)) ددې څرګندوی دی، چې انسان کبرجن او کنجوس نه دی.

---

1. [1] . انعام/ ۵۴= **وَإِذَا جَاءكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلاَمٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَن عَمِلَ مِنكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِن بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ .**

((سلام)) کول هم خلک ښادوي او هم ګناهونه ښني او هم ثوابونه زیاتوي.

((سلام)) اچول د الهي حکم پلي کول دي.

((سلام)) اچول د الله تعالی ذکر دی.

((سلام)) اچول د امنیت کونجي او د نورو لاسنیوي ته ور پرانستل دي.

پر ((سلام)) اچولو خلکو ته وایو: ((راباندې ګران یې، په زړه کې مې درته کینه نشته.))

((سلام)) اچول یو ډول الهي ادب دی، چې الله ټولو پیغمبرانو ته ورزده کړی دی.

موږ په لمانځه کې هم پر حضرت محمد(ص) سلام وایو:

((السلام علیک ایها النبی و رحمة الله و برکاته)). همداراز په هر وخت او ځای کې چې څومره د الله ښه او صالح بندګان دي، سلام پرې وایو: ((السلام علینا و علی عباد الله الصالحین))

څوک چې مخکې سلام کوي، هماغه پر الله ګران دی او څوک چې سلام نه کوي، کنجوس دی.

د ((سلام)) اچوونکي ثواب تر جواب ورکوونکي اویا ګرایه ډیر دی.

د خلکو ترمنځ چې ((سلام)) اچول لږ شي؛ نو دښمنۍ او کینې پکې ډیرې شي.

په یوه حدیث کې راغلي دي: ((د هغه چا د خبرې ځواب مه ورکوئ، چې بې له ((سلام)) کولو خبرې پیلوي او ان هغه وګړي بیخي خپلو مېلمستیاوو ته مه راغواړئ، چې د ((سلام)) په ځوابولو کې کنجوسي کوي.))

غوره ده کوچنیان خپلو مشرانو ته ((سلام)) وکړي، هغوی چې روان دي پر ناستو ((سلام)) وکړي، لږ خلک پر ډېرو خلکو ((سلام)) وکړي او شتمن پر بېوزلیو سلام وکړي.

هڅه وکړئ، چې په ((سلام)) کولو کې د خلکو ترمنځ توپیر و نه کړئ، پر لوړ غږ سلام وکړئ او د خلکو د سلام ځواب په ښه توګه ورکړئ، په ټولنه کې ((سلام)) کول دود کړو.

په یوه حدیث کې راغلي دي: د سلام دودول، د الله د بښنې، د ځان روغ پاتېدو او تر نورو د غوراوي لامل ګرځي.

سلام کول مستحب؛ خو ځواب یې فرض دی.

اسلام سپارښتنه کوي، نورو ته سلام واستوئ. رسول الله (ص) خپل یوه ملګري ته وویل: ته د اوږد عمر څښتن یې او زما سلام امام باقر ته ورسوه، چې زه یې نه ګورم.

اسلام وايي: ناوړچاریو، چټي ویونکیو او کفارو ته سلام مه کوئ.

هیله ده تر خبرو او هرې ناستې مخکې سلام وکړو، د بېلګې په توګه: چې کله په تیلیفون خبرې کوو، د (Hello) پر ځای ((سلام علیکم)) ووایو. چې کله ټولګي یا بل ځای ته ورننوځو، سلام وکړو. تر ځان کوچنیو او هغوی چې زموږ تر لاس لاندې دي او ان هغوی چې نه

پېژنو، سلام پرې وکړو؛ لکه د جمعې د لمونځ امام، چې د خطبو په پيل کې پر ټولو سلام کوي.

په قرآن کې ډېر آيتونه د سلام اچولو په باب راغلي دي. که چا رابانديې سلام واچاوه؛ نو موږ يې بايد په خورا غوره توګه ځواب ورکړو.

هو! په يوه کلمه کې هم د اړيکو لپاره دومره نور او برکت نشته، سلام اچول بايد زموږ يو روږد شي.

ځلرویشتمه زده کړه: اسلامي اخلاق (حجاب)

لکه څنګه چې بوټان پښې ساتي او جامې بدن ساتي. بدن یوازې له سړو او تودوخې نه ساتل کېږي، څومره چې بدن په مناسبه توګه وپوښل شي، روغتیا به ډېره او څومره چې د لغړېدو پر لوري ځو، ډېری فتنې او فساد به مو مل وي. پوښل د سړي او ښځې لپاره واجب او د پېغلو لپاره خو بیخي اړین دی.

کوم څیزونه چې ګرانبیه او ارزښتمن وي؛ نو انسان یې بې پوښښه هر چا ته نه ورښیي. پر ګرانبیه ماشینونو او ګرانبیه توکیو یو ډول پوښ وي.

که لغړتوب دود شو؛ نو هر څوک به غواړي، چې خپلې ښکلاوې ښې او ډېرې وښیي او څومره چې ښکلاوو ته پام ورډېر شي؛ نو انسان له خپلو سترو موخو غافلېږي.

تاسې که ښوونځي ته د تګ پر مهال د څیزونو پر لیدو بوخت شئ؛ نو یا به له ټولګي پاتې شئ او یا به مو په ټولګي کې فکر له هغو ښکلیو څیزونو سره وي، چې پر لار مو ورلیدلي دي.

لیدل اسان چار دی؛ خو اغېز یې د انسان پر اروا پاتېږي.

ښو موخو ته د وررسېدو لپاره اسلام سپارښتنه کړې، چې خپرو ورو چارو ته پام و نه کړو.

یو څو بېلګو ته پام وکړئ:

1 -اسلام وايي: ((له خوړو خوند اخستو ته مو پام خپلو خوړو ته کړئ.[1])) هغوی چې د خوړو پر مهال ټلويزون او هاخوا او دېخوا ګوري؛ نو له خپلو خوړوو بشپړ خوند نه اخلي.

2 -د انځور، مجسمې، پرانستي ور او د انسانانو په مخ کې لمونځ مه کوئ؛ ځکه دوی ته کتل مو له خپلې آرېزې موخې، چې له الله سره خبرې او اړيکه دي، لرې کوي.

3 -په زده کړې، مطالعې او ازمېينه کې چې څومره خپل شاوخوا ته ګورو؛ نو بريا به لږه وي.

داچې هر څوک خپلې موخې ته ورسي او فکر يې وا نه لوځي؛ نو اسلام ټولو ته حکم کوي، چې له خپلو ښکلاوو دې بهر ګټنه نه کوي او کوڅې او واټونه دې داسې وي، چې هر څوک په جدي توګه په خپل کار پسې وي، چې خپلې موخې ته ورسي.

څومره چې پلوشې ډېرې وي او څومره چې شاوخوا ته ګورو؛ نو له خپله هوډه مو يو څه راکم کړي دي؛ لکه د اوبو لښتی، چې شاوخوا ته ترې اوبه ولاړې شي؛ نو پټي ته يې لږې اوبه رسي.

هر کال په میلیونو د موټروانی پېښې د موټرچلوونکيو د فکر الوتو له لامله رامنځ ته کېږي. که تاسې يوازې پخپلو جامو او کار کې کار ولرئ؛ نو غم به مو نه وي؛ خو که له کوره راووتئ او هر موټر او جامو ته مو پام شو، يا مو له نورو سره حسادت وکړ؛ نو يا کړېږئ

[1] . عبس/ ۲۴ آيت.

او یا به خپل موروپلار ته بدوین شئ او به مو الله ته لېوالتیا لږه شي.

دا په ټولنه کې له نامناسب پوښښ سره د ګرځېدو او سترګو څرولو د تاوانونو یوه څنډه ده.

قرآن وایي: ((پېغمبره! خپلو مېرمنو، خپلو لوڼو او د مؤمنانو ښځو ته ووایه : ((پر ځانونو دې د خپلو ټکریو پلوونه راتاو کړي، دا غوره چار دی،چې دوی وپېژندل شي او و نه ځورل شي . (او که تر اوسه خطا او لنډون ترې شوی وي؛ نو توبه دې وکاږي) او الله لورین بښونکی دی.[1]))

هغه الله چې پنځولي یې یو او سترګې یې راکړي او زموږ خوند اخستو ته یې ان اسمانونه په ستوریو پسوللي، که موږ ته یې وویل، چې ځان وپوښئ او هر څه ته مه ګورئ؛ نو زموږ د خیر خبره یې کړې ده.

که الله هضمي سستم راکړی او ډول ډول خوندورې مېوې یې راته وپنځولې؛ خو که راته یې وویل، چې د خنځیر غوښه مه خورئ او شراب مه څښئ؛ نو زموږ په خیر یې خبره کړې ده.

لکه څنګه موروپلار په خپلو ټولو هڅو، ټول هغه امکانات چې په وس کې یې وي، موږ ته راچمتو کړي؛ نو که سپارښتنه وکړي، چې

---

[1] **. احزاب/۵۹ آیت.**

په یوه ځانګړي څېز او چار پسې ولاړ نشو؛ نو زموږ په خير يې خبره کړې ده.

په نړۍ کې چې هر هېواد له حجاب، پوښښ، عفت او پاکلمنۍ لرې شي؛هومره يکې د جرمونو کچه هم لوړېږي. بې بندوباره هلکان او نجونې د لوچکو وګړيو ښکار کېږي او ناوړه ګټنه ترې کېږي.

زموږ هلکان او نجونې بايد پوه شي، چې ښوونځی او روغ چاپېريال هغه ځای دی، چې انسان پکې خپله آريزه موخه ورکه نه کړي او د انسان استعدادونه او وړتياوې پکې خپرې ورې نشي.

اسلام ځينې وګړي ((محرم)) او ځينې وګړي ((نامحرم)) ګڼلي دي؛ نو که وغواړو، چې د الله ښه بندګان ووسو؛ نو هغسې چې هغه ويلي، بايد هغسې جامې واغوندو او هر ځای چې يې راته ويلی، پټ او و يې پوښو. هلکان هم بايد داسې جامه و نه کړي، چې لوچک وګړي ورته په بده سترګه وګوري.

قران کريم وايي: ((او چې له دوی (= د پيغمبر له مېرمنو) کوم څېز غواړئ؛نو د پردې تر شا يې وغواړئ، چې دا کار ستاسې او د دوی د زړونو د سپېڅلتيا لپاره غوره دی.[1]))

د هلک او نجلۍ او سړي او ښځې بې حجابه او بې حريمه اړيکه او يو ځای کېدل د دواړو د زړه او اروا پاکي ټکنۍ کوي.

---

[1] . احزاب/۵۳.

پینځویشتمه زده کړه: اسلامي اخلاق (څو روغتیایي سپارښتنې)

((وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ. وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ[1]= او پالونکی دی ستر ګڼه، او جامې دې پاکې کړه،))

مهمه خو داده، چې الله د تکبیر د حکم ترڅنګ (وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ= او پالونکی دی ستر ګڼه) وايي: (وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ= او جامې دې پاکې کړه)؛ یعنې پاکوالی یې د تکبیر او عبادت ترڅنګ راوړی دی.

اسلام هم د بدن د پاکوالي او هم د جامو د پاکوالي سپارښتنه کړې ده.

په اوداسه کې مخ و لاسونو وینځل او په غسل کې د ټول بدن وینځل ځکه دي چې خلک تل پاک و سوتره وي.

که یو څوک په سړو اوبو اودس وکړي او بیا مخ وچ نه کړي؛ نو ثواب یې ډېر دی، ځکه کېدای شي څومره چې څوک په یخو اوبو اودس کوي، هومره یې تازه والی ډېر وي. د نوکانو پر پرې کولو او مسواک وهلو خورا سپارښتنه شوې ده، رسول الله (ص) وايي: ((که پر خلکو سخته نه وه؛ نو مسواک وهل به مې واجب کړي ول.))

له آنحضرت (ص) سره به تل مسواک و.

---

[1] **. مدثر/۳-۴ آیتونه.**

په یوه حدیث کې راغلي دي: ((الله چټلیو خلکو ته غوسه کېږي.))

الله پاکوالی او ښکلا خوښوي او سپارښتنه یې کړې، چې تر وسې باید پاک ووسئ. پاکوالی له رنځونو مخنیوی هم دی.

پاکوالی او له رنځونو مخنیوی د ټولو دنده ده.

پاکوالی او له رنځونو مخنیوی، تر درملنې اسان او کم بیه دی.

پاکې جامې د انسان پر اروا او زړه اغېز کوي او غم او خپګان له منځه وړي.

سپارښتنه شوې چې هغه مهال حمام ته ولاړ شئ، چې نه وړي وسئ او نه مو نس ډک وي او له حمامه چې راوځئ؛ نو سر مو وپوښئ، ان که دوبی هم وي.

په هره اونۍ کې د جمعې د ورځې غسل کوئ؛ یعنې لومړی سر او ورمېږ او د بدن ښی اړخ او ورپسې یې کیڼ اړخ ووینځئ.

هر څوک باید د ځان لپاره ځانګړی مسواک، ځانپاک او ږومنځه ولري او نور دې ترې ګټنه نه کوي.

اسلام په سخته منع کړي یو، چې متیازې به په ځان کې نه ساتئ او خورا سپارښتنه یې کړې چې ډېر روانو اوبو او شنو بوټو ته ګورئ.

تر هغه خواړه مه خورئ، څو سم وږي شوي نه یاست او مخکې تر هغه چې بشپړ ماړه شئ، له خوړه لاس پر سر شئ.

مېوې تر خوړو مخکې ووینځئ.

اسلام وايي: وړه مړی اخلئ او ډېره یې جوئ او هغه مهال مو په عمر کې نه شمېرلېږي، چې پر خوړو بوخت یاست؛ یعنې په خوړو کې بیړه مه کوئ.

معده د ډېری رنځونو کور دی. له ډېرخوری ځان وساتئ؛ ځکه نس د انسان دښمن دی، د کمخوره انسان بدن روغ وي.[1]

[1] ژباړن: شاعر وايي: هغه چې بسیارخور شي، بسیارخوار شي.

شپږویشتمه زده کړه: اسلامي اخلاق (روغتیایی احکام)

اسلام پاکوالي او روغتیا ته خورا ارزښت ورکوي.

رسول الله (ص) خپلې جامې په یوه دیګ کې اچولې او بیا یې خوټولې، چې د پاکوالي لوړه درجه یې ساتلې وي.

د حضرت محمد (ص) شعار دا و: ((پاکوالی د اسلام ستن ده.))

بل شعار یې دا و: ((پاکوالی د ایمان برخه ده.[1]))

داچې په اسلام کې د تورو جامو اخستو سپارښتنه نه کیږي، شونې ده دلیل یې دا وي، چې ناپاکي او خیری پر تورو جامو نه ښکاره کیږي او انسان یې وینځلو ته نه اړ ایستل کیږي.

د حضرت محمد (ص) د ژوند په باب راغلي ، چې د پاکوالی، روغتیا او له رنځه د مخنیوي په برخه کې خورا هڅاند و او نور ته یې هم ددې چار سپارښتنه کوله.

اسلام سپارښتنه کوي:

1 -په هغو اوبو ځان مه وینځئ، چې یو ځل پرې مخکې چا ځان وینځلی وي.

2 -د خلکو ان د دښمنانو د څښاک اوبه مه چټلوئ.

1 . بحارالانوار، ۵۹ ټوک، ۲۹۱ مخ.

3 -تر خوړو روسته لوښي ژر ووینځئ او تر وینځلو روسته یې چپه کېږدئ.

4 -خواړه دومره ګرم مه خورئ، چې خوله مو وسوځوي.

5 -تر غوړو خوړو روسته یخې اوبه مه څښئ.

6 -تر خوړو مخکې مو لاسونه ووینځئ، وینځلي لاسونه مه وچوئ؛ ځکه کېدای شي په هغه تړوکر چې لاسونه وچوئ، ککړتیا ولري.

7 -د ځارویو پاتې شوني خواړه مه خورئ.

8 -غاښونه مو په یوه پاک څیز خلال کړئ.

9 -ماښام او هغه مهال چې رڼا لږه وي، مطالعه مه کوئ.

10 - په بیړه خواړه مه خورئ او مړی مو کوچنۍ اخلئ.

11 - کجورې، زیتون، انځر، انار، سبزیانې، حبوبات، غوښه او شات وخورئ؛ خو چې اسراف پکې و نه کړئ.

12 - خواړه باید په ناسته او داسې وخت کې وخوړل شي، چې حرکت و نه لرئ.

13 - خواړه چې خورئ؛ نو ورګوئ، چې اشتها مو ورته زیاته شي.

14 - خوړو ته تر خوړو مخکې په ځیر وګورئ، چې کوم مضر څه پکې نه وي.

15 - دسترخوان ته چې ناست یاست؛ نو خپلو خوړو ته ګورئ، د بل ته نه.

16 - خوړو ته مو ځیر شئ او په چمتو کولو کې یې د الله له ځواکه مه غافلېږئ، چې الله یې چمتو کولو ته څنګه له تولې هستۍ کار اخستی او څنګه یې جوړ کړي دي؟ له خاورې او بې رنګه اوبو یې بېلابېلې مېوې له بېلابېل خوندونو سره پنځولي دي.څنګه یې خواړه د انسان له معدې او هضمي سستم – غوندال سره همغږي کړي دي. د بېلګې په توګه: په غنمو یا منه کې باید څومره ګلوکوز، څومره اوبه او څومره کانیز توکي وي.

خوړو ته ځیر شئ، چې تر هضم او جذب روسته څنګه پر غوښه، هډوکو، غاښونو، وېښتانو، وینه، پر ترخو اوښکو او خوږو توکانو بدلېږي.

خوړو ته ځیر شئ، چې څومره انسانان یې په چمتو کولو کې زیار ګالي او موږ باید د دوی زحمتونه توپې نه کړو.

خوړو ته ځیر شئ، هغه ځواک (انرژي) چې یې تر خوړو روسته لاس ته راوړو، په سمه ځای او لار کې ولګوو.

خوړو ته مو ځیر شئ او سوچ وکړئ، چې آیا دا خواړه نور خلک هم لري که نه یا په میلیونو انسانان وږي او له دې خوړو بې برخې دي؟

خوړو ته ځیر شئ او په چمتو کولو کې یې له لمر، ورښت، اوبو، خاورې، باد او نورو لاملونو مه غافلېږئ.

اسلام تر خوړو مخکې، خوړو پرمهال او تر خوړو روسته ته روغتیایي احکام لري.

تر خوړو روسته ځینې احکام یې:

۱-تشې او ډکې متیازې په ځان کې مه ساتئ او ژر اودسماتي ته ځئ.

۲-په ولاړه تشې متیازې مه کوئ؛ ځکه بدن او جامې نجسوي او هم په ولاړه په بشپړه توګه متیازې نه تشېږي او د متیازو په پیپ کې یو څه متیازې پاتېږي.

۳-مخ په قبله، شا په قبله، د خلکو په مخ کې، مخ په لمر، باد او سپوږمۍ متیازې مه کوئ.

۴-د اوبو په نېرونو، ویالو، ډنډونو، د ونو بیخ، په کوڅو، لارو او واټونو کې متیازې مه کوئ.

۵-تر متیازو کولو روسته باید استنجا وکړو او ځان په اوبو پاک ووینځو.

۶-تشناب مو د کور په لرې برخه کې جوړ کړئ.

۷- تر ویدېدو مخکې هرومره تشناب ته ولاړ شئ.

که انسان پانګه، پوهه، ښکلا او عقل ولري؛ خو ادب و نه لري؛ نو دا هر څه له لاسه ورکوي او خلک به ترې خپه او الله به ورته غوسه وي. هو! ((د عالم او عاقل ارزښت په ادب کې دی.[1]))

هغه چې ادب لري، سپکې سپورې نه وايي، کنځل نه کوي، غيبت نه کوي، ورانه خوله نه خوځوي او تور نه لګوي.

مولا علي کرم الله وجهه وايي:

((هغه چې ادب لري، تر هغه غوره دی، چې مشهوره کورنۍ لري؛ خو ادب نه لري.[2]))

امام صادق وايي:

((که مورپلار خپل اولاد په ادب وروزي، تر هغه غوره دی، چې اولاد يې بې ادبه وي او بې ادبه اولاد ته پانګه او مال زېرمه کړي.[3]))
او بيا يې وويل: ((انسان ادب ته تر مال او شتمنۍ ډېره اړتيا لري.[4]))

امام باقر خپل زوی ته سپارښتنه کوي:

---

1 .غررالحکم،۴۸ مخ.
2 . غررالحکم،۲۴۸ مخ.
3 . اصول کافي/ اتم ټوک، ۱۵۰ مخ.
4 .غرر الحکم، ۲۴۷ مخ.

((له بې ادبو وګړیو سره ملګرتیا به دې خراب کړي.)) او ((هغه چې د خولې برغولې نه لري او هر څه وايي؛ نو ژر به پښېمانه شي.[1]))

باید له خلکو سره مو وینا او کړنې داسې وي؛ لکه څنګه چې خوښېږو، چې د خلکو وینا او کړنې هماغسې له موږ سره هم وي.

رسول الله (ص) وايي:

((په غوسه کې څوک مه ادبوئ[2])).

ځکه شونې ده په داسې وخت کې ادبول له وهلو، ډبولو او سپکاوي سره مل وي، چې پایله به یې اپوټه وي.

له باادبه وګړیو سره ملګرتیا به دې باادبه کړي. د علم زده کړه هم پر ادب اغېزمنه ده. د نورو درناوی د دوی د ادبولو لامل ګرځي.

د ادب لومړی ځای دادی، چې د الله ادب ولرو، د الله نامه په ستریا واخلو، بې اودسه د الله او رسول الله پر نامه او قرآن شریف لاس کېنږدو او که په ستونزه کې راګېر شوو؛ نو لامل یې الله و نه ګڼو. د بېلګې په توګه: که خوبوړي وو، یا مو موټر خراب و او یا مو ټرافیکي قوانین پلي نه کړل او پېښه مو وکړه؛ نو و نه وایو، چې الله راپېښه کړه.

قرآن کریم په څو ځایونو کې وايي:

---

[1] .تحف العقول/۳۷۶ مخ.
[2] .اصول کافي، اووم ټوک، ۲۶۰ مخ.

((خدای پرې تېری کړی نه دی ؛ بلکې دوی پر ځانونو تېری کوي [1].))

قرآن کریم په فجر سورت[2] کې وايي:

[خو انسان ته يې چې پالونکی د ازمېښت لپاره عزت او نعمت ورکړي، (مغرورېږي) وايي: ((پالونکي مې عزتمن کړم (؛ ځکه ځای يې راکې شته)!)) او چې د ازمېښت لپاره روزي پرې ورتنګه کړي؛ نو (نهیلېږي او) وايي: ((پالونکي مې سپک کړم!)) هېڅکله داسې نه ده! (کړه وړه مو سم نه دي)؛ بلکې پلارمړي نه پالئ، او يو بل بېوزلیو ته د خوړو په ورکولو نه هڅوئ، او (له مشروعو او نامشروعو لارو) میراث راټولوئ او خورئ يې،او له شتمنۍ سره ډېره مینه لرئ (او له لامله يې ډېر ګناهونه کوئ).]

د الله په اړه ادب دادی، چې د لمانځه پر مهال مو جامې پاکې او ښکلې وي، بدن مو هوسا وي نه ستړی، مسواک مو وهلی وي، د الله د بندګانو او جوماتونو درناوی وکړو، چې د الله کورونه دي.

---

1 . **آل عمران/۱۱۷ (وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ)**

2 . فجر/۱۵-۲۰ آيتونه.((فَأَمَّا الْإِنْسانُ إِذا مَا ابْتَلاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَ نَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّی أَكْرَمَنِ.وَ أَمّا إِذا مَا ابْتَلاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّی أَهانَنِ.كَلاّ بَلْ لاتُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ. وَ لاتَحَاضُّونَ عَلى طَعامِ الْمِسْكِينِ. وَ تَأْكُلُونَ التُّراثَ أَكْلاً لَمّاً. وَ تُحِبُّونَ الْمالَ حُبّاً جَمّاً))

د بوډاګانو په تړاو ادب

امام حسن او امام حسین په ماشومتوت کې یو بوډا وکوت، چې اودس کوي؛ خو سم یې نه کاوه، غوښتل یې پوه یې کړي؛ خو په تشویش کې شول، چې که ورته ووایي، چې سم اودس نه کوې؛ نو خپجله به شي؛ نو د ادب په پار یې، بوډا ته یې وویل: موږ دوه کوچنیان به اودس وکړو؛ نو ته مو وځاره، چې د چا اودس سم دی؟ دې دوو کوچنیانو د بوډا په مخ کې اودس وکړ. بوډا وویل: ستاسې د دواړو اودس سم دی، زما اودس ناسم دی.[1]

د موروپلار په اړه ادب

د موروپلار په اړه ادب دادی، چې خپل غږ مو د دوی تر غږه لوړ نه کړو، په مینه ور وګورو، مننه یې وکړو، خبره یې ومنو، پر لار چې ځي، مخې ترې نه شو او بې اجازې یې چېرې ولاړ نه شو.

د نامسلمانانو په اړه ادب

که د کورنۍ له غړیو، ګاونډیانو او ټولو خلکو سره په ادب وچلو؛ نو پر ټولو به ګران یو. امام صادق یو ملګری درلود، چې خپل مریي ته یې سپکې سپورې خبرې وکړې. امام له ډېر خپګان خپل ځان ته سپېره ورکړه او و یې پوښتل: ولې دې خپل مریی داسې ناروا تورن کړ؟ ملګري یې وویل: هغه مې مریی او مور یې هم مسلمانه نه ده. امام وویل: ان نامسلمان او ان مریی هم ناروا تورنولی نشې، ما خو ته با ادبه ګڼلې، اوس چې دې داسې بې ادبي وکړه؛ نو له ما لرې شه.

---

1 .بحارالانوار، ۴۳ مخ، ۳۱۹ مخ.

اته ویشتمه زده کړه: د فراغت وختونه

انسان دې خپل شواروز د څو څېزونو لپاره وویشي:

۱-د کار او زده کړې لپاره.

۲-د عبادت او خدمت لپاره.

۳-د خوب ا و دمې لپاره.

۴-د تفریح لپاره.

ځکه که تفریح نه وي؛ کار، زده کړې، چوپړ او عبادت ته به مو سمه ډډه نه لګي. په اسلام کې د ګټورو ورزشونو- ادمان؛ لکه د اس سپرلي، غشی ویشتنه او لامبو سپارښتنه شوې او دې ډول چارو ته یې سیالۍ هم ایښې وې او پخپله رسول الله (ص) به هم پکې ګډون کاوه او ګټونکیو ته به یې ډالۍ او انعامونه هم ورکول. هغه مهال یې ګټونکیو ته د کجورې ونه او بلاربه اوښه ورکوله او تاسې ښه خبر یاست چې کجوره هغه مېوه ده، چې تر ډېرې مودې یې ساتلی شې، بې له دې چې ورسته شي او له پاڼو او لرګیو یې هم خورا ډېرې ګټې کېدای شي.

اوښه چې لنګه شي؛ نو له بچي، ورګو، شیدو او همداراز روسته یې له وړیو هم ګټنه کېږي او بار هم وړای شي.

په اسلامي ورزشونو کې کنځل او کینه نه وي. اسلام د ښځې او سړي دواړو لپاره ورزش اړین ګڼي او موروپلار ته سپارښتنه کوي،

چې اولادنو ته مو غشی ویشتل دفاع ته او لامبو ځان ژغورلو ته ورزده کړئ.

اسلام د ډېری چارو ثواب، د تګ، حرکت او کوښښ پر بنسټ، چې یو ډول ورزش دی، ایښی دی. د بېلګې په توګه وایي: هر ګام چې د خپلوانو لیدو یا د علم زده کړې یا په جومات کې د لمانځه لپاره اخلئ، ثواب لري؛ یعنې ثواب او انعام یې د ورزش پر بنسټ، چې ګام اخستل دي،ایښی او نه دي یې ویلي، هر ټکی چې زده کوئ او د خپلوانو هره لیدنه چې کوئ، ثواب لري؛ بلکې ویلي یې دي: هر ګام چې ددې چارو لپاره پورته کوئ؛ نو څرګنده ده، چې پلی ګرځېدل (ګام پورته کول) خورا ساده، عمومي،ارزانه او د ټولو په لاسرس کې ورزش دی او د ځینو ثوابونو بنسټ هم پرې ایښوول شوی دی.

نوکان اخستل، د جمعې پر ورځ غسل او پاکوالی، دیني غونډو ته تلل، د دوستانو او خپلوانو لیدو ته تلل، مړی ژوندی کول او د جمعې په لمانځه کې برخه اخستل، د رخصتۍ د ورځې احکام دي.

د جمعې ورځ د مسلمانانو یو اختر ګڼل کېږي.

د جمعې د ورځې لمونځ یو عبادت دی؛ خو نورې ځانګړنې هم لري:

۱-د ماسپښین د لمانځه پر ځای کېږي.

۲-د ماسپښین فرض لمونځ څلور رکعته؛ خو د جمعې دوه رکعته دی.

۳-د جمعې د لمانځه امام دوه خطبې او ویناوې لري، چې د دواړو ترمنځ یوه شېبه کېني. دا دوه خطبې د دوو فرض رکعتونو پر ځای حسابېږي او امام جمعه باید خلک تقوا او له ګناه ځان ساتلو ته راوبلي او په خپلو ویناوو کې هغه څه خلکو ته ووايي، چې د وخت اړتیا وي.

۴-د خطبو اورېدل لازم دي.

۵-امام جمعه باید خپلې خطبې په ولاړه ووايي او وسله او یا یې ورته څیز په لاس کې وي.

موږ باید په خپلو رخصت ورځو کې خپلې تولې وکړېزې او تولنیزې نیمګړتیاوې جبیره کړو، هم خپل بدن ته رسېدګي وکړو او هم روح ته. هغې اړینې زده کړې، چې د کار او زده کړې پر مهال مو وخت ورته نه و کړی، په رخصتیو کې یې جبران کړو. له هغو هنرونو او کسبونو مه غافلېږئ، چې سبا ورځ مو له بېوزلۍ ژغوري، په تېره هغه هنرونه او کسبونه، چې پر هنر او کسب سربېره، وتیزه ګټه هم ولري. د بېلګې په توګه: ګنډل، اوبدل، لاسي صنایع او داسې نور چې تاسې،کورنۍ او هېواد ته وتیزه ګټه ولري. په رخصتیو کې هرومرو یوه فن او هنر زده کړئ.

ورزش هم باید له اخلاقو، مینې او چوپړ سره مل وي، نه پر نورو ویاړنې او کړولو سره.